

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

SLOVENIJA – ZGODBA O USPEHU?

Ljubljana, avgust 2006

KATARINA ŠTANGELJ

Študentka Katarina Štangelj izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Tjaše Redek in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne_____

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. TRANZICIJA.....	2
2.1. TRANZICIJA V SLOVENIJI.....	2
2.1.1. JUGOSLOVANSKA POLITIČNA IN GOSPODARSKA KRIZA.....	3
2.1.2. SLOVENSKA TRANZICIJA PO OSAMOSVOJITVI.....	4
2.2. GOSPODARSKE RAZMERE V TRANZICIJSKIH DRŽAVAH.....	5
2.2.1. BDP.....	6
2.2.2. INFLACIJA.....	10
2.2.3. BREZPOSELNOST.....	14
2.3. SKLEP O USPEŠNOSTI SLOVENSKE TRANZICIJE.....	16
3. SLOVENIJA KOT DEL EU.....	18
3.1. BDP p.c. IN STOPNJA GOSPODARSKE RASTI.....	20
3.2. NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE IN MEDNARODNA TRGOVINA.....	23
3.2.1. NTI V SLOVENIJI.....	23
3.2.2. MEDNARODNO TRGOVANJE TRANZICIJSKIH DRŽAV.....	27
4. DEJAVNIKI NAŠEGA PRIHODNJEGA RAZVOJA.....	30
4.1. KONKURENČNOST SLOVENIJE.....	30
4.2. SLOVENIJA NA POTI IZ MONETARNE SUVERENOSTI V MONETARNO INTEGRACIJO	35
5. SKLEP.....	37
LITERATURA.....	38
VIRI.....	41

1. UVOD

Po letu 1990, ko je razpadla SZ, po razpadu Jugoslavije in po združitvi Nemčije, so se vse socialistične države znašle v težavah na gospodarskem in političnem področju. Znašle so se v tranziciji. Gre za preskok, ki so si ga ljudje sprva razlagali kot hiter preskok v boljšo, lažjo in pravičnejšo prihodnost. Toda pokazalo se je, da gre za daljše prehodno obdobje s številnimi socialnimi, političnimi in ekonomskimi spremembami. Gre za tako imenovano obdobje disorganizacije in ponovne organizacije (Blanchard, Kremer, 1997, str. 1097). Pokazalo se je, da gre za prehodno obdobje, ki se še ni zaključilo in ki v vsaki tranzicijski državi piše svojo zgodbo.

Cilj procesa prestrukturiranja slovenskega gospodarstva je bila makroekonomska stabilizacija in povečanje učinkovitosti ter konkurenčnosti na raven gospodarsko razvitih držav. Kako uspešna je bila tranzicija, bom ponazorila v diplomskem delu, kjer skušam orisati pot Slovenije v procesu tranzicije in ugotoviti njeno uspešnost primerjalno glede na Češko in Slovaško ter v drugem delu umestiti Slovenijo med države EU.

Slovenija je po mnenju mnogih zgodba o uspehu. Namen diplomskega dela je analizirati verodostojnost te trditve. S tem namenom se bo analiza osredotočila predvsem na 2 področji: (1) analiza uspešnosti Slovenije v procesu tranzicije in (2) analiza položaja Slovenije znotraj EU.

Struktura diplomskega dela je podrejena cilju analize položaja Slovenije. Tako bom v drugem poglavju začela s pregledom tranzicije v Sloveniji. Pregled se začne z jugoslovansko politično in gospodarsko krizo. Poglavje opisuje, kdaj se je kriza začela, hkrati pa razkriva, kakšni so bili razlogi za razpad Jugoslavije. Sledi opis slovenske tranzicije po osamosvojitvi, s čimer se načenja slovenski paradoks, saj je bila Slovenija najrazvitejša jugoslovanska republika, ki pa se je znašla v finančnih težavah. Poglavje tudi govori o gospodarskih razmerah v tranzicijskih državah. Položaj Slovenije v času tranzicije, torej pred vstopom v EU-25 bom primerjala z državami, ki so članice EU-25 postale skupaj s Slovenijo leta 2004. Pri primerjavi našega gospodarstva sem se osredotočila predvsem na Češko in Slovaško republiko. Državi sem izbrala zato, ker se poleg Slovenije omenjata kot dve najbolj uspešni tranzicijski državi. Vse tri države ležijo na območju srednje in vzhodne Evrope (v nadaljevanju SVE). Osredotočila se bom tudi na tri makroekonomske kazalce in naredila njihovo primerjavo med zgoraj naštetimi državami. Primerjava bo temeljila na BDP, stopnji inflacije in na stopnji brezposelnosti. Posamezen kazalec bom po ključnih letih podrobno analizirala. Opisovala bom gospodarske spremembe, ki so vplivale na dotični kazalec, ga utemeljevala in tako na podlagi le-tega sklepala o uspešnosti gospodarstva. Sledi sklep o uspešnosti slovenske tranzicije, kjer na kratko povzemam ugotovitve celotnega poglavja.

S tretjim poglavjem se začne analiza Slovenije po vstopu v EU in s tem tudi drugi del diplomskega dela, na katerem temelji moja hipoteza. V tem delu bom Slovenijo primerjala z

ostalo deveterico novih vstopnic in s povprečjem EU-15 ter EU-25. Prvi kazalec, na katerem bo temeljila primerjava, je BDP p.c. in stopnja gospodarske rasti. Z njima bom skušala Slovenijo umestiti v evropsko povprečje in tako ugotoviti njeno razvitost. Temu sledijo NTI, ki so pomembne za tranzicijske države ter za izvoz. Tako uvoz kot izvoz bom analizirala za celotno deseterico eno leto po vstopu.

Sledi četrto poglavje, ki predstavlja dejavnike slovenskega prihodnjega razvoja. Pomembna dejavnika, ki ju v poglavju opisujem sta konkurenčnost slovenskega gospodarstva in monetarna integracija.

Diplomsko delo bom zaključila s sklepom v petem poglavju, do katerega sem prišla na podlagi preučevanja in pisanja diplomskega dela.

2. TRANZICIJA

Tranzicija pomeni obdobje prehoda iz socialističnega v kapitalistični način gospodarjenja. Pomeni prehod iz planskega sistema in planskih institucij k trgu in k tržnim institucijam (Blanchard, Kremer, 1997, str. 1098). V političnem in družbenem pogledu pa pomeni prehod iz enopartijskega sistema v večstrankarski parlamentarni sistem. Začela se je s padcem komunizma v SVE, leta 1989. Tedaj se je pojavila težnja pri iskanju sodobnejših poti in dosegu boljšega ekonomskega položaja.

Tranzicija temelji na treh sočasnih procesih: mikroekonomskem prestrukturiranju, privatizaciji in makroekonomski stabilizaciji. Le-ta pomeni zmanjšanje inflacije in obvladovanje domačega ter zunanje-trgovinskega ravnovesja. Za države v tranziciji pa je bistvenega pomena tudi intenzivna liberalizacija. Liberalizacija vključuje sproščanje cen in trgovine in s tem bistveno zmanjšano ekonomsko vlogo države. To pomeni, da podjetja temeljijo na povpraševanju in ponudbi po njihovih proizvodih ter storitvah; profitnemu motivu; konkurenci. Stabilizacija in liberalizacije se medsebojno dopolnjujeta in skupaj sta osnova za rast.

2.1. Tranzicija v Sloveniji

Tranzicija je torej proces izgradnje kapitalističnega ekonomskega sistema na ruševinah socialističnega sistema. Vse tranzicijske države so šle skozi podoben proces reform, pri čemer pa so se razlikovala tako njihova izhodiščna stanja kot tudi uspešnost reform. Zato so seveda tudi položaji teh držav danes precej različni. Med tranzicijske zgodbe o uspehu se pogosto uvršča Slovenijo, Češko, Slovaško tudi Poljsko in Estonijo. Slovenija je imela po per capita proizvodu najboljše izhodišče. Odločila sem se, da bom Slovenijo primerjala s Češko in

Slovaško, ker sta v EU vstopili istega leta kot Slovenija, ker ležita na območju SVE in ker se med tranzicijskimi državami poleg Slovenije omenjata kot uspešni tranzicijski državi.

Reforme ekonomskega sistema, ki so se zgodile v srednji Evropi in v nekdanji SZ¹ v 90. letih, so bile bistvene in so povzročale spremembe v institucijah, lastništvu, zakonih in odnosih do dela. S tem, ko so tranzicijske države začele izvajati strukturne reforme in politike, so se morale soočiti z določenimi ekonomskimi okoliščinami in političnimi pritiski. Šlo je za 6 temeljnih reform v tranziciji (Gomulka, 2000, str. 70):

- mikro-liberalizacija, ki se nanaša na cene in trgovanje;
- makro-stabilizacija, ki se nanaša na inflacijo, javne finance in tuji dolg;
- strukturne spremembe, ki se nanašajo na privatizacijo in na mednarodno menjavo;
- nove tržne institucije, ki se nanašajo na trgovinske kode (zakonodajo), lastninske pravice oz. potrebno privatizacijo in na finančni sektor oz. vzpostavitev normalnega kapitalskega trga
- zunanje sodelovanje.

2.1.1. Jugoslovanska politična in gospodarska kriza

Socializem, ki so ga v jugoslovanskem gospodarstvu narekovale birokratske in ne tržne odločitve, ni prinesel zelenih rezultatov. Glavna slabost socialističnih držav v 80. letih so bile zelo visoke stopnje inflacije. Kot ostale slabosti lahko navedem, da je šlo v tem času za tri temeljne stvari: (1) namesto trga je deloval plan, (2) odsotnost privatne lastnine in (3) izjemno močna vloga države (politike) v gospodarstvu. Mešanica tega ni bila učinkovita, predvsem problematično pa je bilo planiranje. Gospodarska kriza v vseh socialističnih državah se je začela v 70. letih s podražitvijo surovin na svetovnih trgih, še posebno po dveh naftnih krizah. Odmevni so bili tudi zelo visoki javni dolgovi, ki so z leti le še naraščali. Vzrok za dvajsetletno krizo v Jugoslaviji pa je bilo tudi razvijanje družbenega in gospodarskega modela t.i. samoupravnega socializma. Tedaj je bil tako za Slovenijo značilen precej bolj decentraliziran gospodarski sistem od sovjetskega tipa socializma, to je sistem samoupravljanja, ki je temeljil na družbeni lastnini produkcijskih faktorjev. Samoupravni socializem je zagovarjal ideje o samozadostnosti² in neodvisnosti socialističnih gospodarstev. S samozadostnostjo je postal nekonkurenčen, neživljenjski, in ko se je zbirokratiziral je pri tem izgubil moč regenerativnosti. Sistem se je zaradi notranje entropije sam razkrojil.

Zaradi večjega uvoza od izvoza je prihajalo do negativnega salda trgovinske bilance. Zaradi nagnjenosti socialističnih gospodarstev k avtarkiji in izolaciji od kapitalističnega okolja, pa so

¹ SZ je Sovjetska Zveza.

² Bivše socialistične države je družila kopica gospodarskih težav, bolj ali manj povezanih s socialistično idejo izolacije in samozadostnosti.

bile neposredne tuje investicije (v nadaljevanju NTI) kapitalističnih podjetij ali neposreden uvoz kapitala iz kapitalističnih gospodarstev prepovedani. Edini način financiranja zunajtrgovinskega primanjkljaja je tako ostalo zadolževanje v tujini. Tako so se tudi v primeru Jugoslavije pomanjkljivosti sistema pokazale v hitrem povečevanju zadolževanja v 70. letih. In tako je tudi SFRJ po podatkih Svetovne banke leta 1986 sodila med 17 najbolj zadolženih držav na svetu. Dolg Jugoslavije do tujine se je povečal od 5,36 milijard dolarjev v letu 1974 na 18,87 milijard dolarjev v letu 1980. Posledice so bile vidne že v 80. letih, ko se je sposobnost najemanja novih posojil za Jugoslavijo bistveno zmanjšala, hkrati pa je bilo treba odplačati že najeta posojila. Stroški plačila vrtoglavega dolga pa so se povzpeli na milijardne zneske (Kmet, 1999, str. 5). Torej gre za obdobje plačilnobilančne in dolžniške krize.

Tabela 1: Osnovni kazalci razvitosti SFRJ, SLO, BiH ter ČG od leta 1980 – 1990

	SFRJ	SLO	BiH	ČG	SFRJ	SLO	BiH	ČG
	DP p.c. (v 000 din, cene 1972)				Stopnja brezposelnosti v %			
1980	17,76	35,23	11,72	14,03	5,44	0,90	5,11	6,05
1985	17,72	35,56	12,43	13,75	6,90	1,18	8,39	9,66
1990	15,31	30,82	10,32	10,99	7,81	2,23	9,19	11,25

Vir: Borak, 2002, str. 280.

Osnovne karakteristike dolgoročnih trendov v obdobju pred razpadom Jugoslavije (1980-1990) so: padec DP³ oz. stagnacija v njegovi rasti (povprečna letna stopnja rasti DP v obdobju 1981 – 1990 je v Jugoslaviji znašala -0,4%, v Sloveniji pa -0,7%); drastičen padec bruto investicij v osnovna sredstva; drastično povečanje stopnje brezposelnosti leta 1990 oz. desetletje stagnacije stopnje zaposlenosti; konstantni padec učinkovitosti investicij; porast kronične inflacije z začetka 80. let vse do hiperinflacijskega vrha leta 1989. Že v letu 1980 inflacija doseže 40%, svoj nagel vzpon pa nadaljuje z 58% v letu 1983. Že čez šest let je inflacija poletela na astronomskih 2733%, medtem pa je bila leta 1990 že nižja. Gibanje inflacije je bilo v takratni SFRJ neposredno odvisno od vira, iz katerega so pokrivali proračunski primanjkljaj. Ko se je v 80. letih naglo zmanjšalo zadolževanje v državi in zunaj nje, a povečalo izdajanje denarja, inflacije ni bilo več moč ustaviti. Inflacija je od začetka 80. let za SFRJ predstavljala eno največjih makroekonomskih težav (Žižmond, 1994a, str. 53). Gospodarske težave so še okrepile nacionalna trenja in država se je bližala svojemu koncu.

2.1.2. Slovenska tranzicija po osamosvojitvi

Z deklaracijo o neodvisnosti leta 1991 je Slovenija postala samostojna in neodvisna država. Imela je učinkovitejšo gospodarsko strukturo od ostalih bivših jugoslovanskih republik in tudi ostalih socialističnih držav, ki je bila najbolj vpeta v mednarodne gospodarske tokove.

³ DP je družbeni proizvod.

Poslovne vezi s tujimi partnerji so kljub težavam ob osamosvojitvi ostale stabilne. Njena delovna sila je bila relativno poceni, raven znanja, delovnih navad in usposobljenosti managerskega kadra in drugih zaposlenih je bila boljša, imela je najbolj tržno naravnan gospodarski sistem z relativno samostojnimi podjetji. A kljub temu se je Slovenija kot najrazvitejša jugoslovanska republika znašla na robu bankrota. Nelikvidnost in stečaji včeraj zdravih podjetij so se najprej pojavili prav v Sloveniji.

Osamosvojitve Slovenije je prinesla mnogo slabosti. Le-te so: izguba jugoslovanskega trga, ki je vplivala na zmanjšanje BDP oz. prekinjene komunikacije (transportne in ostale infrastrukturne); zaplenba premoženja slovenskih podjetij v Srbiji; predelovalna industrija se je znašla v krizi, saj je usahnilo povpraševanje po izdelkih; izguba vezi, ki jih je slovensko gospodarstvo imelo s tujino preko jugoslovanskih institucij; zmanjšanje slovenskega trga na obseg, ki je za tuja vlaganja nezanimiv (le-ta je štel namesto dotedanjih 22 milijonov jugoslovanskih potrošnikov samo še 2 milijona potrošnikov Slovenije (Krašovec, 2001)); spremenjeno obravnavanje Slovenije s strani mednarodnih institucij; povečani stroški zaradi vzpostavitve lastnega gospodarskega sistema in institucij.

So pa tudi prednosti osamosvojitve, med katere sodijo: možnost hitrejše vzpostavitve normalnega gospodarskega sistema; konsistentne ekonomske politike, normalnih kapitalskih tokov; boljše izrabe geografskega položaja; izsiljeno prilagajanje evropskim normam; prekinitev vzdrževanja zvezne države.

Ob osamosvojitvi si je Slovenija postavila cilj postati demokratična, pravna in socialna država z odprtim tržnim gospodarstvom. Od tedaj je Slovenija doživljala konstantne spremembe. Prišlo je do reform na vseh področjih, tako v politiki kot v gospodarstvu. Bistvena ovira naših reformnih procesov v primerjavi z drugimi socialističnimi državami je bila, da je prehod potekal vzporedno z osamosvojitvenim procesom in oblikovanjem lastne države; da je od Jugoslavije podedovala precejšnja makroekonomska neravnovesja; da so bistveni reformni procesi zelo kasnili. Sicer pa je bil sprejet nov politični sistem in kapitalistični način gospodarjenja. Osamosvojena država pa je prioriteto začela skrbeti za uravnoteženost treh makroekonomskih kazalcev, ki jih opisujem v naslednjem poglavju.

2.2. Gospodarske razmere v tranzicijskih državah

V začetnih letih tranzicije so se vse tranzicijske države soočale s problemom visoke inflacije in padanjem BDP. Vzrok je bila vzpostavitev novih ekonomskih razmer ter vzpostavljanje stabilne monetarne in fiskalne politike. Pojavil se je tudi problem davčnega sistema, kajti le-ta ni bil več učinkovit. Vsi ti dejavniki so pri vseh tranzicijskih državah vplivali na glavne makroekonomske kategorije, ki so najpomembnejši cilji ekonomske politike:

- primerna stopnja rasti BDP⁴;
- nizka brezposelnost
- nizka inflacija

Države so problematične kategorije krotile različno hitro, zato so nekatere dosegale pozitivno gospodarsko rast bistveno prej kot ostale. Med njimi se je lahko z dobrimi rezultati pohvalila tudi Slovenija. In zato se je tudi začelo govoriti o Sloveniji kot o zgodbi o uspehu.

2.2.1. BDP

Kot sem že na začetku omenila, bi rada primerjala slovensko gospodarstvo s češkim ter slovaškim. Državi sem izbrala zato, ker se poleg Slovenije omenjata kot dve najbolj uspešni tranzicijski državi, Slovaška še posebej v zadnjih letih, ko je postala pomemben cilj za tuje investitorje.

Tabela 2: BDP p.c. (v EUR) v osmih tranzicijskih državah, v obdobju 1991–2001

Države	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Češka	4000	3900	4100	4300	4100	4300	4200	4200	4300	4400	4600
Litva	2100	1700	1400	1300	1300	1400	1500	1700	1600	1700	1800
Latvija	2300	1600	1400	1500	1500	1600	1700	1800	1900	2100	2300
Estonija	1600	1700	1800	1900	2000	2100	2400	2500	2500	2700	2900
Madžarska	3200	3200	3200	3200	3300	3400	3500	3700	3900	4100	4300
Poljska	2500	2600	2700	2700	2800	2900	3100	3300	3400	3600	3700
Slovaška	2000	2300	2500	2600	2800	2900	3100	3200	3200	3300	3400
Slovenija	7300	6900	7100	7500	7800	8100	8500	8800	9300	9700	9900

Vir: Eurostat, 2006.

Prva primerjava je prikazana v Tabeli 2, ki prikazuje BDP p.c. omenjenih treh držav v sklopu celotne tranzicijske osmerice v razponu od leta 1991 do leta 2001. Ugotoviti je mogoče, da je Slovenija imela ob začetku tranzicije najvišji per capita BDP in vse do danes je ostala najbogatejša, zato bi lahko res rekli, da je najuspešnejša. Vendar pa je mogoče opaziti, da se je razkorak med Slovenijo in ostalimi tranzicijskimi državami zmanjševal. Zato je dolgoročno bolj zanimiv predvsem dinamični vidik, torej gospodarska rast, ki bo določala naš prihodnji položaj.

⁴ BDP je makroekonomska kategorija, s katero države izkazujejo ekonomsko moč svojega gospodarstva. V času tranzicije države na kratek rok pričakujejo izgubo obstoječih trgov, povečan uvoz ter padec BDP saj gre v tem obdobju za gospodarsko prestrukturiranje. Če pa gledamo dolgoročno, pa pomeni vstop v tržno gospodarstvo dvig konkurenčnosti gospodarstva ter posledično dvig BDP oz. gospodarske rasti.

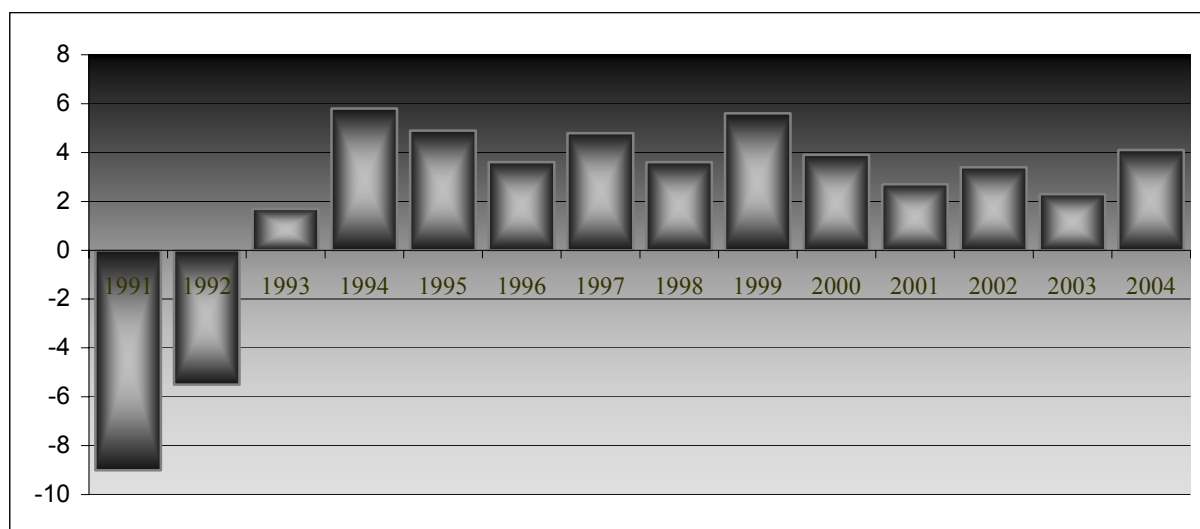
Tabela 3: Letna rast BDP v %, v treh tranzicijskih državah, v razdobju od leta 1991 do 2004

Države	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Slovenija	-9,0	-5,5	1,7	5,8	4,9	3,6	4,8	3,6	5,6	3,9	2,7	3,4	2,3	4,1
Češka	-12,0	-0,5	0,1	2,2	5,9	4,3	-0,8	-1,0	0,5	3,9	2,6	1,5	3,1	4,0
Slovaška	-15,0	-6,7	-3,7	6,2	5,8	6,1	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,4	4,2	4,8

Vir: Transition Report 2004.

Iz Tabele 3 je razvidno, da so vse tri tranzicijske države na samem začetku 90. let beležile negativno rast BDP. Najvišji negativen BDP je beležila Slovaška, ki se ga ni otresla vse do leta 1994. Slovensko gospodarstvo je imelo v primerjavi s češkim in slovaškim najnižji zabeležen upad BDP, saj le-ta letno ni presegel -10%. Slovenijo je zajelo obdobje recesije že kot republiko nekdanje Jugoslavije (Krašovec, 2001). Namreč obdobje od 1989 – 1992 je obdobje, ko je v tranzicijskih državah prišlo do znatnega zmanjšanja gospodarske rasti. Padec BDP je bil rezultat predvsem štirih dejavnikov. Prvi je bil manjše povpraševanje zaradi izgube trgov. Dejavniki s strani povpraševanja so še: manjša privatna potrošnja, zmanjšanje državnih in investicijskih izdatkov, spremembe v neto izvozu. Drugi dejavnik je bila recesija v svetu, ki je močno vplivala na dogajanja v vseh tranzicijskih državah. Tretji je bila stabilizacijska politika (restriktivna denarna in fiskalna), ki je sicer uspela zmanjšati inflacijske stopnje in povečati devizne rezerve, hkrati pa je zavirala gospodarsko aktivnost. Zadnji dejavnik je bila zamuda pri izvajanju nujnih gospodarskih reform, posebej privatizacije podjetij in sanacije bank (Žižmond, 1994, str.15). Ostali razlogi za velik padec BDP so povezani tudi z dejavniki s strani ponudbe: spremembe relativnih cen, težka dosegljivost kreditov za podjetja, premajhna učinkovitost podjetij v primerjavi s tujo konkurenco, slabo razvit finančni trg.

Slika 1: Letna rast BDP v %, v Sloveniji, v razdobju od leta 1991 do 2004

Vir: Transition report 2004.

Slovenija je do leta 1993 preživela težko obdobje vzpostavljanja države. Oživljanje slovenskega gospodarstva, ki se je začelo leta 1993, je izhajalo predvsem iz hitre rasti domačih dohodkov, domače porabe in izvoznega povpraševanja, ki je omogočilo izkoriščanje skrajno neizkoriščenih proizvodnih zmogljivosti in delovne sile. Tedaj je Slovenija prvič po osamosvojitvi beležila pozitivno gospodarsko rast. Ocenjena 1,7% gospodarska rast je bila dosežena po nepričakovano močnem oživljanju proizvodnje. Torej, začela se je zelo dinamična gospodarska rast, saj je iz leta 1993 na leto 1994 BDP narasel za 4,1 odstotne točke. Po letu 1993 so podjetja že delno nadomestila jugoslovanske trge z zahodno evropskimi, povečali so se izvoz, investicije ter potrošnja, inflacija pa je padla na 21% (Jongen, 2004, str. 38-40). Med poglavitne vzroke, ki so prispevali k relativno visokim stopnjam gospodarske rasti štejemo dobro izpeljane strukturne reforme in s tem povezano učinkovito alokacijo resursov, mir v državi, geografsko oddaljenost od držav zahodne Evrope, odpiranje tržišča in usmeritev na svetovne trge, učinkovit šolski sistem ter relativno dobro implementiranje institucionalnih sprememb (Kirm, 1996, str. 7-15). Oživljanje gospodarske aktivnosti se je nadaljevalo tudi v naslednjih dveh letih. Tako Slovenija po letu 1993 beleži stalno pozitivne in relativno visoke stopnje gospodarske rasti. Gospodarska rast je bila v letu 1994 med najhitrejšimi v Evropi. To leto je bilo leto sorazmerno ugodnega konjektivnega pričakovanja doma, predvsem pa izboljšanja gospodarske situacije v Evropi. V takih razmerah so se vzpostavila uravnotežena makroekonomska razmerja. To obdobje od leta 1993 – 1995 lahko imenujemo obdobje okrevanja po transformacijski depresiji. To je hkrati tudi čas, ko države spoznajo napake, ki so jih naredile v svojem programu gospodarskih reform, in čas ponovne oživitve gospodarstev (Kranfogel, Ovin, 2002, str. 25). Po letu 1994 je prišlo do pešanja evropske konjunktore in vse bolj so se kazale domače slabosti. Rast BDP je dve leti zapored upadala. V letu 1997 pa je Slovenija ponovno dosegala skromno povečanje stopnje gospodarske rasti brez plačilnobilančnih primanjkljajev in velikih prilivov tujega kapitala. To obdobje od leta 1996-1998 lahko imenujemo obdobje umirjene rasti oz obdobje stabilizacije gospodarske rasti (Jongen, 2004, str. 45). Temu sledi obdobje velikega povpraševanja, ki ga je naprej spodbudila uvedba davka na dodano vrednost, nato pa še izjemna rast tujih trgov. Stopnja je tako upadala do leta 2001. Na nižje stopnje rasti so gotovo vplivale negotove ekonomske razmere v svetovnem merilu, predvsem zmanjševanje gospodarske rasti na Zahodu. Gre za ciklične dejavnike tujega in domačega povpraševanja. Posledica povečanja domačega investiranja ter povečanja neto izvoza je bila gospodarska rast v letu 2002. Do leta 2004 je le-ta narasla za 0,7 odstotne točke. Toda v primerjavi z letom 1993 pa je le-ta narasla za 2,4 odstotne točke. Slovenija je tako uspešno obnovila izgubljene trge. Dosegala je višjo gospodarsko rast, h kateri pa sodi proces zniževanja inflacije.

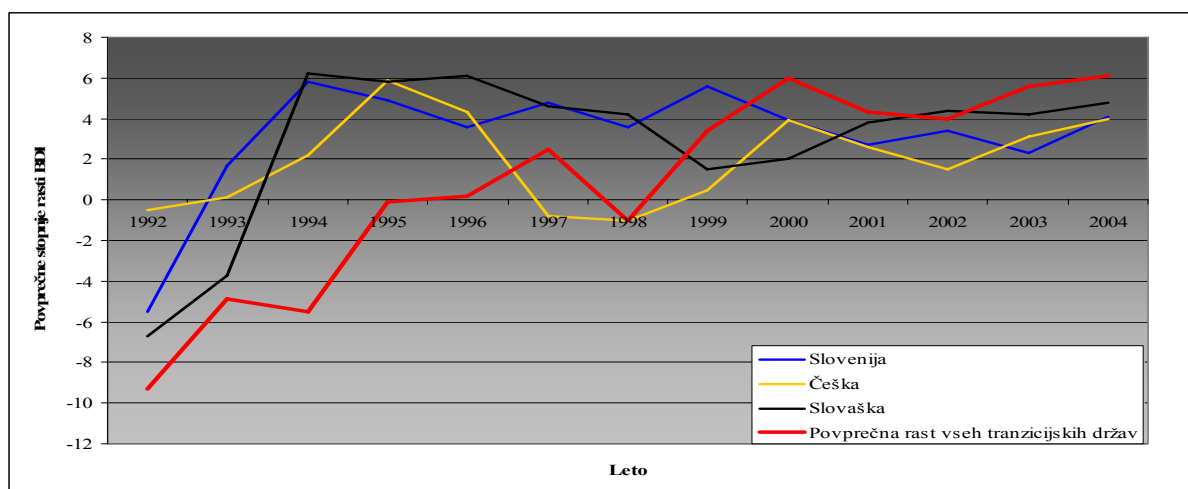
Češka je po letu 1991 gospodarsko hitro rasla in uspešno obnavljala gospodarske vezi. Zlasti je bilo uspešno leto 1994, ko je dosegla pozitivno stopnjo rasti tudi industrijska proizvodnja. Delež majhnih in srednjih podjetij se je povečal, naraščale so investicije, predvsem privatne. Na področju storitev se je zelo uspešno razvijal turizem (Čufer, 2005, str. 38). V letu 1995 je Češka nadaljevala ugoden gospodarski razvoj. Toda do leta 2002 je rast BDP v tej državi zelo

nihala in se tudi dotaknila negativne ravni, a se na koncu ustavila na stopnji 1,5%. V naslednjih dveh letih se je stopnja rasti BDP še povišala in se ustavila pri 4,0%. Rast BDP je bila leta 2004 v primerjavi z letom 1993 višja za 3,9 odstotne točke.

Tudi Slovaška je zabeležila napredek na gospodarskem področju, a jo je pestila politična nestabilnost, ki je povzročila dvome v uspešno izpeljavo reform in zavlekla proces privatizacije. Leta 1994 je dosegla pozitivno rast industrijske proizvodnje. Porasla sta tudi kmetijska proizvodnja in izvoz. Slovaška je izpeljala delno privatizacijo nekaterih monopolnih podjetij in se lotila problema velikega proračunskega primanjkljaja (Čufer, 2005, str. 54). Po tem letu je država nadaljevala ugoden gospodarski razvoj. Toda v primerjavi z letom 1994 so se slovaške (tudi slovenske) stopnje gospodarske rasti v letu 2001 skoraj prepolovile. Med dejavnike, ki so še posebej prispevali k takemu gibanju, sodi predvsem rast cen nafte in neugodna borzna gibanja. Zasluga, da je prišlo do zniževanja gospodarske rasti, gre tudi zmanjšanju domačega povpraševanja, ki ga zavira predvsem investicijsko povpraševanje, zmanjšanje izvoza in poraba države (Kranfogel, Ovin, 2002, str. 30). Od leta 2001 do konca obravnavanega obdobja, se je letna rast BDP gibala okoli 4%. Leta 2004 je bila rast v primerjavi z letom 1993 višja za zavidljivih 8,5 odstotnih točk. Slovaško gospodarstvo v zadnjem obdobju izkazuje najbolj močno rast, ki temelji predvsem na izvozni usmerjenosti ob pomoči tujega kapitala. Tako lahko zaključim, da je slovaško gospodarstvo dinamično gledano v zadnjem obdobju nabolj uspešno in se tako približuje Sloveniji, ki pa je še vedno najbolj statično uspešno gospodarstvo, saj ima še vedno najvišji BDP p.c.

Torej na skupno zeleno vejo so države stopile leta 1994, ko je rast BDP postala pozitivna v vseh treh državah, zaradi pridobitve novih trgov in povečanja izvoza, predvsem na trg EU. Hkrati so države do leta 1994 zaključile privatizacijo, podjetja so se prestrukturirala, v državah pa je bil prisoten tudi tuj kapital, ki je prinesel novo znanje in nove tehnologije.

Slika 2: Letne stopnje rasti BDP (v %) Slovenije, Češke in Slovaške ter povprečna rast BDP vseh tranzicijskih držav v razdobju od leta 1992 do 2004

Vir: Transition Report 2004.

Slika 2, prikazana na prejšnji strani, nam prikazuje gibanje rasti BDP obravnavanih treh držav ter gibanje povprečne rasti BDP vseh tranzicijskih držav. S krivuljami bi rada prikazala primerjavo rasti BDP obravnavanih držav s povprečno rastjo vseh tranzicijskih držav⁵ oz. kam lahko obravnavane države umestim glede na tranzicijsko povprečje. Gibanje BDP nam kaže, da je bil začetek tranzicije slab. Namreč sorazmerno s propadanjem socialistične ureditve in uvajanjem novega kapitalističnega sistema je prišlo do upadanja rasti BDP. Povprečna rast BDP je bila na začetku 90. let najslabša zaradi precejšnjega padca gospodarske aktivnosti v državah bivše SZ, saj je bil padec gospodarske aktivnosti v nekaterih zakavkaških gospodarstvih tudi do 60%. Obravnavane države so bile nad povprečjem in sicer vse do leta 1996. Z letom 1997 je Češka okusila negativno raven in tako padla pod povprečje. Že naslednjega leta je bila tudi povprečna rast BDP negativna in celo padla na isto raven kot rast češkega BDP. Z naslednjim letom sta se obe (povprečna in češka) vzdignili. Do leta 2000 je bila le rast slovenskega BDP ves čas nad povprečjem tranzicijskih držav. Od tega leta naprej pa je uspešnost vseh treh držav padla pod povprečje, ker so začele ostale tranzicijske države zelo hitro rasti – uspele so s stabilizacijo in institucionalnimi reformami, dobivale so precej NTI, bivša SZ pa ima precej držav z nafto, plinom ali zlatom.

2.2.2. Inflacija

Dokler so se v bivši Jugoslaviji cene določale administrativno, je bila inflacija na relativno nizkem nivoju. Vendar pa je inflacijska stopnja začela naraščati že v 70. letih, predvsem zaradi prehitre rasti plač, ter nato leta 1989 prešla v hiperinflacijo. Slovenija je inflacijo podedovala in tako je zniževanje inflacijske stopnje še danes ena od prednostnih nalog makroekonomske politike v Sloveniji.

S tranzicijo se je v vseh državah pojavila potreba po liberalizaciji cen. Inflacija je bila v večini držav že prisotna, v ostalih državah pa je predstavljala resno grožnjo. Glavni viri inflacije pa so bili: visok fiskalni deficit, kolaps davčnega sistema, obremenitev proračuna s socialnimi transferi ter denarni presežek (monetary overhang)⁶.

⁵ Tranzicijske države so: Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Poljska, Slovaška, Slovenija (osrednje-vzhodna Evropa z baltskimi državami), Albanija, BiH, Bolgarija, Hrvaška, Makedonija, Romunija, SČG (jugovzhodna Evropa), Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Georgia, Kazakhstan, Rusija, Tajikistan, Turkmenistan, Ukrajina, Uzbekistan.

⁶ V določeni meri je bila skupna izkušnja tranzicijskih držav hitra porast ravni cen ob uvajanju stabilizacije, ki jo je povzročilo neravnovesje na denarnem trgu oz. denarni presežek. Ta naj bi nastal v vseh bivših planskih gospodarstvih kot posledica zavrte inflacije.

Tabela 4: Inflacijske stopnje (v %) osmih tranzicijskih držav v razdobju od leta 1991-2004

Države	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Češka	52,0	11,1	20,8	9,9	9,6	8,9	8,4	10,6	2,1	4,0	4,7	1,8	0,2	3,2
Litva	-	1020,5	410,5	72,1	39,6	24,6	8,9	5,1	0,8	1,0	1,5	0,3	-1,2	1,5
Latvija	-	951,2	109,2	35,9	25,0	17,6	8,4	4,7	2,4	2,6	2,5	1,9	3,0	6,2
Estonija	-	1076	89,8	47,7	29,0	23,1	11,2	8,1	3,3	4,0	5,8	3,6	1,3	3,5
Madžarska	-	23,0	22,5	18,8	28,2	23,6	18,3	14,3	10,0	9,8	9,2	4,8	4,7	6,8
Poljska	-	43,0	35,3	32,2	27,8	19,9	14,9	11,8	7,3	10,1	5,5	1,7	0,7	3,6
Slovaška	58,3	10,0	23,2	13,4	9,9	5,8	6,1	6,7	10,6	12,0	7,1	3,3	8,5	7,5
Slovenija	247,1	207,3	32,9	21,0	12,6	9,7	9,1	7,9	6,1	8,9	8,4	7,5	5,6	3,7

Vir: Transition Report 2004; Eurostat 2006.

Tabela 4 prikazuje inflacijske stopnje obravnavanih treh držav v sklopu celotne tranzicijske osmerice v razponu od leta 1991 do 2004. Razvidno je, da so vse tri tranzicijske države na samem začetku 90. let beležile visoko inflacijsko stopnjo. Temu obdobju lahko rečemo obdobje recesije, ki jo je spremljala zelo visoka inflacija. Najvišja inflacijska stopnja je zagotovo bila leta 1991 v Sloveniji, ko se je povzpela na trimestno število. To leto ter leto 1992 se je za Slovenijo imenovalo obdobje hiperinflacije. Visoke inflacijske stopnje se Slovenija ni otresla vse do leta 1996, ko je le-ta končno dosegla enoštevnično raven. Pa vendar, v letu 1992 je bilo zmanjševanje inflacije opravljeno na pravi način (brez šokov). Delo je opravila restriktivna denarna politika, ki jo je po osamosvojitvi začela voditi Banka Slovenije, s ciljem zagotoviti stabilnost cen, kar pomeni postopno zniževanje inflacije na evropsko raven. Prednost klasičnega načina zmanjševanja inflacije je bila v tem, da je bilo dovolj časa za prilagajanje relativnih cen in za zmanjševanje inflacijskih pričakovanj (Žižmond, 1994a, str. 87). Še leta 1993 je bila inflacija v Sloveniji, merjena z indeksom cen življenjskih potrebščin, 32,9%. Leta 1998 pa je le-ta znašala okoli 8%. To je bila do tega obdobja najnižja inflacijska stopnja, kar jih je v zadnjih 30 letih Slovenija poznala (Sedanost in prihodnost tranzicije v Sloveniji, 1999, str. 80). V razdobju teh petih let se je inflacijska stopnja znižala kar za 25 odstotnih točk. Povprečno se je na leto v tem razdobju inflacija zniževala za 5 odstotnih točk. To postopno zniževanje rasti cen življenjskih potrebščin, ki se je pričelo po letu 1992⁷, je bilo posledica reform na področju dohodkovne politike ter hkratnega uvajanja strukturnih reform. K postopnemu zniževanju rasti cen so pripomogla tudi oblikovanja pričakovanj o inflaciji, povečana konkurenčnost, ugodna cenovna gibanja v tujini, njihova kratkoročna nihanja pa so se ob togem sistemu uravnavanja reguliranih cen le delno prenašala na nihanje cen v Sloveniji (Poročilo o razvoju, 2002, str. 8). V letu 2000 je upadajoči trend prekinilo naraščanje cen nafte in goriv na svetovnem trgu ter sočasna uvedba davka na dodano vrednost. Reakcija domačega trga se je pokazala skozi skokovito rast cen goriva, ta pa je vplivala na rast cen mnogih drugih izdelkov in storitev. Do leta 2004 se je

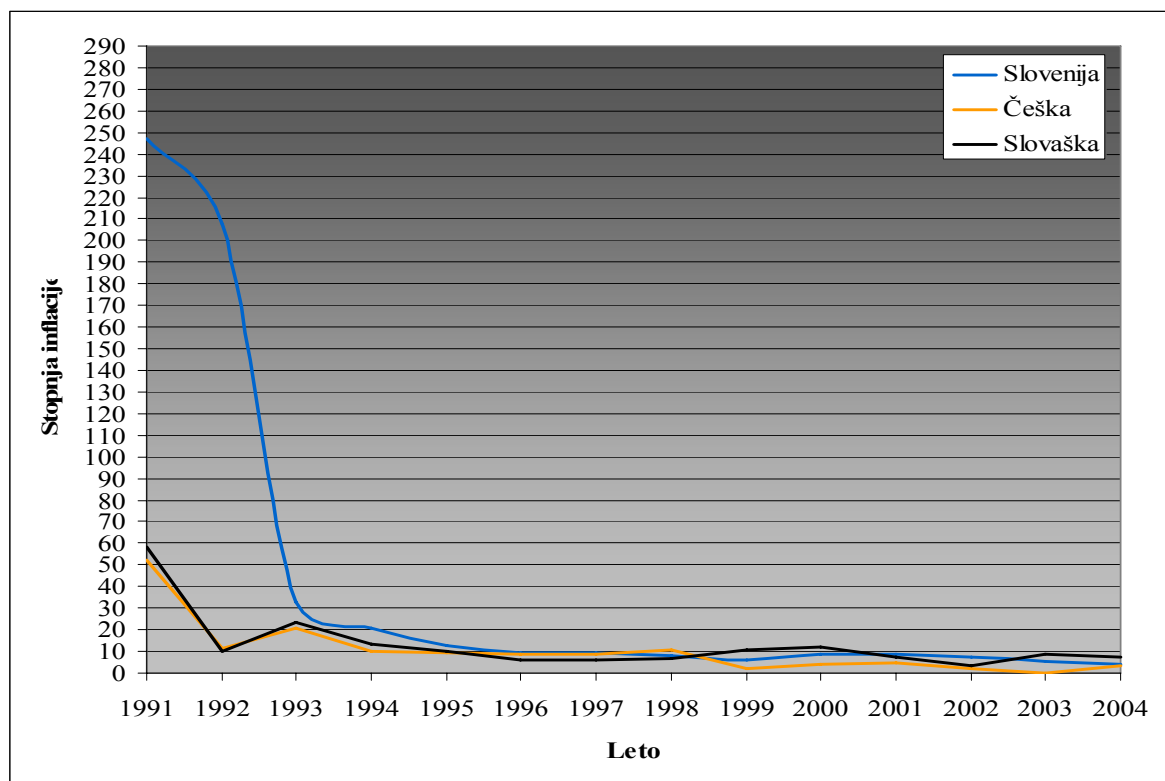
⁷ Leta 1992 je povprečna inflacija znašala 201,3% (Poročilo o razvoju, 2002, str.15).

inflacija zmanjšala za 5,2 odstotne točke. Pravzaprav je bila le-ta v primerjavi z letom 1993 kar 9 krat nižja.

Ko je Češkoslovaška federacija razpadla, je bil hkrati uveden tudi davek na dodano vrednost. To je povzročilo dvig cen in s tem večjo inflacijsko stopnjo koncem leta v obeh državah. Medtem ko se je Češka uspešno usmerjala proti zahodnim tržiščem, je Slovaška ostala močno vezana na Češko. Tako sta državi imeli sprva dvoštevilčno stopnjo inflacije. Pri zmanjševanju inflacije do leta 2004 je bila uspešnejša Češka, ki je inflacijo zbila do 3,2%. To pomeni, da je bila tega leta češka inflacija v primerjavi z letom 1993, 6,5 krat manjša, slovaška pa le trikrat in je na koncu obravnavanega obdobja znašala 7,5%. Tako lahko omenim, da je bila v primerjavi z ostalima dvema državama, Slovenija najbolj napredna pri zniževanju stopnje inflacije skozi celo obravnavano obdobje.

V Tabeli 4, iz prejšnje strani, so podani podatki tudi za preostale tranzicijske države. Pri zniževanju inflacijske stopnje se je v obravnavanem obdobju najbolj izkazala Litva, ki je v osmih letih znižala stopnjo za 9 odstotnih točk. Najvišjo stopnjo pa je še lani imela Latvija.

Slika 3: Inflacijske stopnje v %, v treh tranzicijskih državah, v razdobju od leta 1991 do 2004

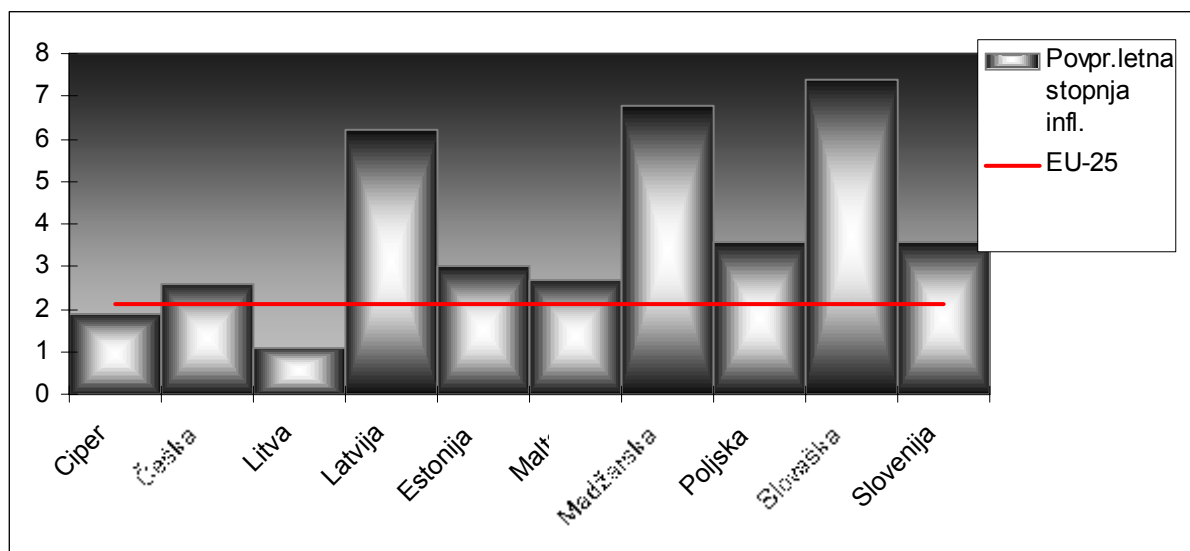
Vir: Transition Report 2004.

Iz Slike 3 je jasno razvidno, da je obdobje recesije visoke inflacije trajalo do 1992. leta. Slovenija je leta 1991 imela daleč najvišjo inflacijo, ki pa je bila skoraj štirikrat višja kot v ostalih dveh državah. Češkoslovaška inflacija je bila toliko nižja od slovenske zato, ker so

imeli daleč najbolj stabilne javne finance in pa zelo majhen denarni presežek. Naslednjega leta se je slovenska inflacija začela spuščati, pa vendar je razmerje naraslo, kajti slovenska inflacija je bila tokrat že skoraj dvajsetkrat višja kot v ostalih dveh državah, kar pomeni da sta bili le-ti uspešnejši pri nadaljnjem zniževanju inflacije. Toda, kako drastično se je slovenska inflacija spustila, nam pokaže leto 1993. S tem se je začelo obdobje umirjenega gibanja inflacije.

Do leta 1998 so se inflacijske stopnje pretežno spuščale. Tega leta je v EU inflacija znašala okoli 2% (Sedanost in prihodnost tranzicije v Sloveniji, 1999, str. 85). To pomeni, da je bila razlika med slovensko inflacijo in inflacijo EU okoli 6 odstotnih točk. Do leta 2004 se je slovenska inflacija spustila na 3,7%. Torej postopoma se je inflacija zmanjševala in se tako do vstopa v EU ustalila na evropski ravni.

Slika 4: Povprečne letne stopnje inflacije (v %) osmih tranzicijskih držav, Cipra in Malte ter povprečna evropska letna stopnja inflacije v letu 2004

Vir: Statistični portret Slovenije v EU, 2005.

V Sliki 4 je razvidna letna stopnja inflacije⁸ za EU-25, ki leta 2004 znaša 2,1%. Razvidno je, katere države imajo v omenjenem letu nadpovprečno stopnjo inflacije in katere jo imajo pod povprečjem. Opazno je, da je več tistih, ki ležijo nad povprečjem. Med njimi najbolj izstopa Slovaška s 7,5% stopnjo inflacije. Sledijo ji Madžarska s 6,8%; Latvija s 6,2%; Poljska in Slovenija s 3,7; Češka z 3,2%, Estonija s 3%; Malta z 2,7%;. Edini dve državi, ki imata stopnjo inflacije leta 2004 podpovprečno, torej nižjo od stopnje, ki jo ima EU-25, sta Ciper z 1,9% in pa Litva z 1,1%. Glede na to, da je slovenska inflacija nad evropsko povprečno, ocenjujem da položaj Slovenije leta 2004 še ni najboljši in da je potrebno nivo inflacije zmanjšati. Ob koncu tranzicije in torej ob vstopu v EU je imela Slovenija še vedno težave na področju inflacije.

⁸ Average annual inflation rate (%).

2.2..3. Brezposelnost

Problem brezposelnosti se je v Sloveniji pojavil po osamosvojitvi. Iz Zahoda je začela groziti vse večja konkurenca, zaradi katere so morala podjetja začeti stremeti k čim nižjim stroškom poslovanja in k tehnološki modernizaciji, kar pa je močno vplivalo na zaposlenost in brezposelnost pri nas. Do leta 1989 je bilo število brezposelnih nizko, kajti povprečna stopnja brezposelnosti je znašala približno 2% in je bila večinoma prostovoljna (Sedanost in prihodnost tranzicije v Sloveniji, 1999, str. 95). Razlog za tako nizko stopnjo brezposelnosti je bila tudi zaščita zaposlenih pred izgubo zaposlitve kot ena glavnih sestavin prejšnje zakonodaje. S pojavom gospodarske krize v 80. letih je postajal razkorak med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili vedno večji, kar se je kazalo predvsem v vse večji stopnji odkrite brezposelnosti (Praprotnik, 2002, str. 4).

Tabela 5: Povprečna letna stopnja brezposelnosti (konec leta) osmih tranzicijskih držav v razdobju od leta 1991-2004

Države	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Češka	4,1	2,6	3,5	3,2	2,9	3,5	5,2	6,5	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3
Litva	0,3	1,3	4,4	3,8	17,5	16,4	14,1	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4
Latvija	0,6	3,9	8,7	16,7	18,1	19,4	14,8	14,3	14,0	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4
Estonija	-	1,6	5,0	7,6	9,7	10,0	9,6	9,2	11,3	12,8	12,4	10,3	10,0	9,7
Madžarska	8,2	9,3	11,9	10,7	10,2	9,6	9,0	8,4	7,0	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1
Poljska	12,3	14,3	16,4	16,0	14,9	13,2	10,9	10,2	13,4	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0
Slovaška	9,5	10,4	14,4	14,6	13,1	12,8	12,5	15,6	19,2	17,9	19,8	17,9	17,4	18,1
Slovenija	7,3	8,3	9,1	9,1	7,4	7,3	7,1	7,6	7,4	7,2	5,9	5,9	6,7	6,3

Vir: Transition Report 2004; Neposredne naložbe, 2005; Eurostat 2006.

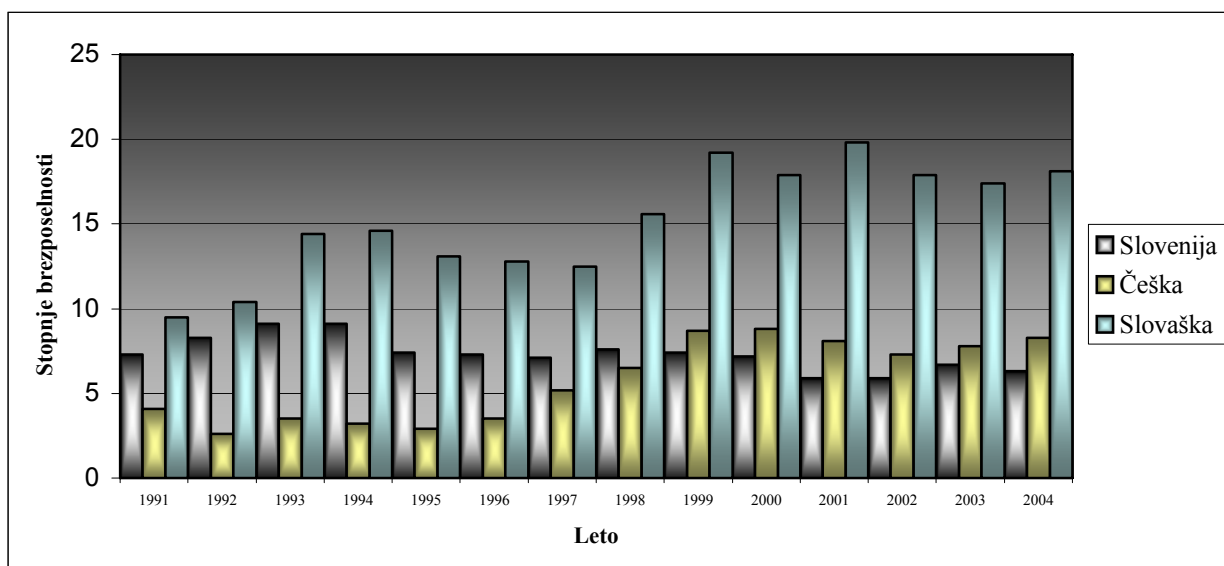
Iz Tabele 5 je razvidno, da sta Slovenija in Slovaška na samem začetku 90. let beležile visoko stopnjo brezposelnosti, dočim je v Češki le-ta bila skoraj pol nižja. Češka je imela najnižjo stopnjo brezposelnosti⁹ v letu 1992, hkrati pa tudi najnižjo med vsemi tremi državami. Pravzaprav je Češki uspelo obdržati stopnjo brezposelnosti nižjo od 4% vse do leta 1997. S tem letom je češka brezposelnost začela naraščati vse do leta 2000. Postopno naraščanje tradicionalno nizke stopnje brezposelnosti se kaže kot posledica umirjanja rasti češkega gospodarstva. Med razlogi se pojavljata še nezadostna konkurenčnost domačih proizvajalcev in restriktivna monetarna politika (Pomladansko poročilo, 1997).

Razvidno je, da je Slovenija uspela ves čas obdržati letno stopnjo brezposelnosti pod 10%. Leta 1992 se je le-ta postopno povečala in dosegla vrh leta 1993, ko se je povzpela najvišje v

⁹ Stopnja brezposelnosti je opredeljena kot razmerje med številom brezposelnih in številom aktivnega prebivalstva. Brezposelnost je eden glavnih makroekonomskih problemov.

celem razdobju, do 9,1%. Ta nivo je ohranila še naslednje leto. Kajti zmanjšanje gospodarske aktivnosti in uvajanje sprememb v zakonodaji, sta številna podjetja in organizacije privedla do stečaja ali prestrukturiranja. To pa na drugi strani pomeni zapiranje delovnih mest in s tem večanje brezposelnosti. Tako je stopnja brezposelnosti od leta 1991 štiri leta zapored naraščala. Vzroki so predvsem v prestrukturiranju gospodarstva, nefleksibilnosti trga dela in nizki stopnji strokovne usposobljenosti brezposelnih (Praprotnik, 2002, str. 25). Zatem je v letih od 1995 do 1997 število brezposelnih začelo upadati. Padec števila brezposelnih je posledica ugodnih gospodarskih gibanj in aktivne politike zaposlovanja. Od leta 1995 do leta 2000 se je brezposelnost v Sloveniji ves čas gibala okoli 7%. Leta 2001 je padla na raven 5,9%, leta 2002 pa je zopet narasla. Leta 2004 je bila slovenska stopnja brezposelnosti 6,3%. To pomeni da se je v primerjavi z letom 1993 zmanjšala za 2,8 odstotnih točk.

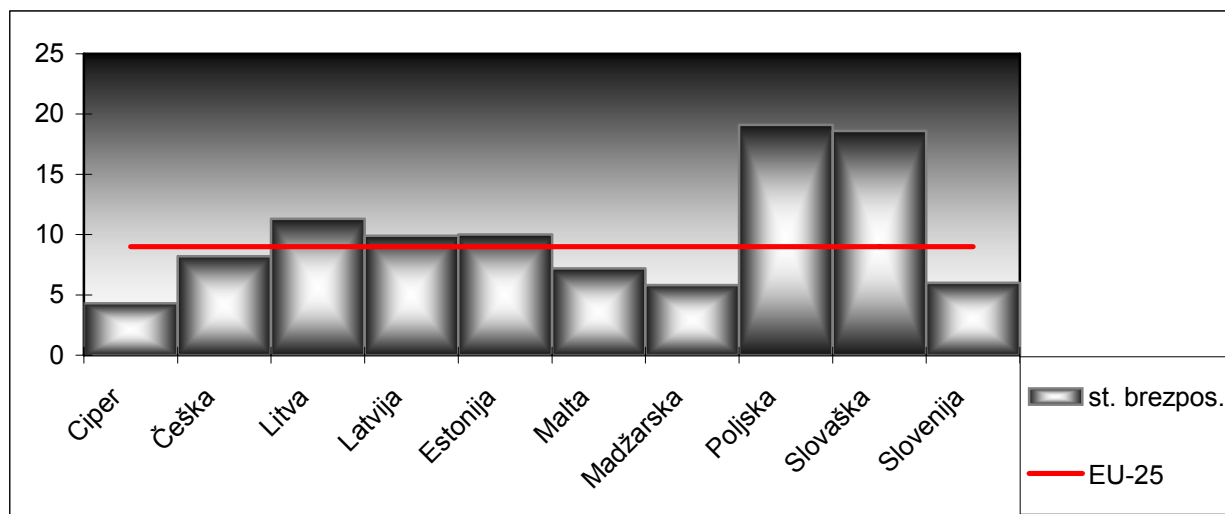
Slika 5: Povprečna letna stopnja brezposelnosti v treh tranzicijskih državah, od leta 1991 do 2004

Vir: Transition Report 2004; Neposredne naložbe, 2005.

Iz Slike 5 je jasno razvidno, da slovaška brezposelnost v celotnem obdobju leži nad slovensko in češko. Leta 1993 se je slovaška brezposelnost začela postopno povečevati, češka pa upadati. Vrh je slovaška brezposelnost dosegla leta 2001 z 19,8%; Češka pa leta leto prej z 8,8%. Leto 2004 ni bilo tako ugodno za obe državi, kajti tedaj sta dosegli precej višjo stopnjo v primerjavi z letom 1993. Češka brezposelnost je narasla za 4,8 odstotne točke, slovaška pa za 3,7 odstotne točke. Tako lahko omenim, da je bila v primerjavi z ostalima dvema državama, Slovenija najbolj napredna pri upadu brezposelnosti v obravnavanem obdobju.

Slika 6: Stopnja anketne brezposelnosti v 2. četrtletju leta 2004 (%) za deset najnovejših članic EU v primerjavi s povprečno stopnjo brezposelnosti EU-25

Vir: Statistični portret Slovenije v EU, 2005.

Podatki prikazujejo letno stopnjo brezposelnosti¹⁰ za EU-25¹¹, ki znaša leta 2003 9,0%. Iz Slike 6 je razvidno, katere države imajo leta 2004 nadpovprečno stopnjo brezposelnosti¹² in katere jo imajo pod povprečjem. Opazno je, da sta tehnici izenačeni. Med državami, ki imajo najvišjo stopnjo brezposelnosti najbolj izstopa Poljska z 19,1%, ki se bo morala pri zniževanju le-te še najbolj potruditi, saj ima stopnjo višjo od povprečja kar za 10,1%. Sledijo ji Slovaška (istega leta ima država tudi inflacijsko stopnjo slabšo od povprečne) z 18,6%; Litva z 11,3%; Estonija z 10% in Latvija z 9,9%. Države, ki pa so leta 2004 imele nižjo stopnjo anketne brezposelnosti od evropskega povprečja pa so Češka z 8,2%; Malta z 7,2%; Slovenija z 6%. Z najnižjo stopnjo brezposelnosti pa se ponašata Madžarska s 5,8% in pa Ciper (istega leta ima država tudi inflacijsko stopnjo boljšo od povprečne) s 4,3%.

Slovenija je torej imela leta 2004, ob koncu tranzicije in ob vstopu v EU, nizko brezposelnost in ta trend se je nadaljeval tudi naslednji dve leti. Namreč letošnjega maja je Zavod za zaposlovanje naštel najmanj registriranih brezposelnih v zgodovini samostojne Slovenije. Prvič po lanskem juniju je število brezposelnih spet padlo pod „magično mejo” 90.000, kar minister za delo, Janez Drobnič, ocenjuje za velik dosežek (Bertoncelj, 2006, str.4).

2.3. Sklep o uspešnosti slovenske tranzicije

Sklep bom oblikovala na podlagi obravnavanih kazalcev, ki opisujejo tranzicijo treh tranzicijskih držav. Glede na BDP, ki sem ga obravnavala v predhodnem poglavju, lahko

¹⁰ Unemployment rate, 2nd quarter (%).

¹¹ Podatek za stopnjo anketne brezposelnosti za EU-25 se nanaša na leto 2003.

¹² Unemployment rate, 2nd quarter (%).

zaključim, da sta bili Slovaška in Slovenija uspešnejši v primerjavi s Češko. Namreč, če primerjam slovaški indeks BDP leta 1989 (1989=100) z letom 2003 se je ocenjena raven realnega BDP povečala na 114, indeks slovenske ravni realnega BDP pa se je povečal na 120 (Transition Report, 2004). Tudi napovedi IMF za slovaško gospodarsko rast so ugodne, kajti do leta 2007 se bo rast povzpela na 6,7% (Gerbec, 2006, str. 6). Češka se je v tranzicijskem obdobju dotaknila tudi negativne ravni, njen indeks BDP pa je leta 2003 v primerjavi z letom 1989 narasel le na 108. Tako lahko zaključim, da je bila rast BDP najmanj uspešna v Češki. Slovenija je dosegla v celotnem obravnavanem obdobju pomembno rast v realnem BDP p.c., s povprečjem 4,1% na leto. Čeprav je slovensko gospodarstvo hitro raslo, je še zmeraj težnja po izboljšanju. Prihodnost rasti realnega BDP p.c. za Slovenijo je svetla (Jongen, 2004a, str. 19).

Naslednji kazalec, na podlagi katerega bom sklepala o uspešnosti tranzicije, je stopnja inflacije. V Sloveniji je bila le-ta, leta 2004 v primerjavi z letom 1993, kar 9 krat nižja in je znašala 3,7%. Tudi napovedi IMF so ugodne, kajti do leta 2007 se bo le-ta spustila na raven 2,4%. Češka inflacija je bila leta 2004 v primerjavi z letom 1993 6,5 krat manjša in je na koncu obravnavanega obdobja znašala 3,2%, slovaška pa je bila leta 2004 le trikrat manjša kot leta 1993 in je na koncu znašala 7,5%. Glede na to, da je Slovenija imela na začetku obravnavanega obdobja najvišjo inflacijo in jo je tudi najbolj znižala, zaključujem, da je bila v procesu tranzicije najbolj uspešna. Sledi ji Češka, ki je v začetku obravnavanega obdobja imela podobno velikost inflacije kot Slovaška, a jo je uspešnejše znižala. Tako si po uspešnosti tranzicije sledijo Slovenija, Češka in Slovaška. Napovedi IMF za Slovaško inflacijo nakazujejo v letu 2007 upad za 5 odstotnih točk, v Češki pa za 0,2 odstotne točke.

Zadnji kazalec, na podlagi katerega bom sklepala o uspešnosti tranzicije, je stopnja brezposelnosti. Leta 2004 se je le-ta v Sloveniji, v primerjavi z letom 1993, zmanjšala za 2,8 odstotnih točk in je na koncu obravnavanega obdobja znašala 6,3%. Leto 2004 ni bilo tako ugodno za ostali dve državi, saj sta tedaj dosegli precej višjo stopnjo v primerjavi z letom 1993. Češka brezposelnost je na koncu obravnanega obdobja narasla za 4,8 odstotnih točk in je znašala 8,3%, slovaška pa za 3,7 odstotnih točk in je na koncu znašala 18,1%. Tako zaključujem, da je bila v tem primeru Slovenija najuspešnejša v procesu tranzicije, sledita ji Češka in Slovaška, ki ima čez vso obravnavano obdobje dvomestno stopnjo brezposelnosti.

Po gospodarski moči spada Slovenija med manjše evropske ekonomije. Po gospodarski uspešnosti jo lahko uvrstimo med manj razvite države EU, po uspešnosti prehoda v tržno ekonomijo pa med uspešnejše evropske države v tranziciji. Kajti po začetni fazi prehoda, za katero je bilo v Sloveniji značilno upadanje gospodarske rasti, življenjskega standarda prebivalstva, hitro zniževanje ravni investicij ter zaposlenosti in še precejšnja makroekonomska nestabilnost, se je slovensko gospodarstvo znašlo kaj kmalu v obdobju transformacijskega okrevanja. Slovenija je tako res precej uspešno prebrodila obdobje tranzicije, saj je dosegala relativno visoke in predvsem stabilne stopnje gospodarske rasti,

uspešno znižala inflacijo in prav tako ni imela prevelikih težav z brezposelnostjo. Kljub temu pa je predvsem Slovaška v zadnjih nekaj letih dosegala precej zavidljivo dinamiko.

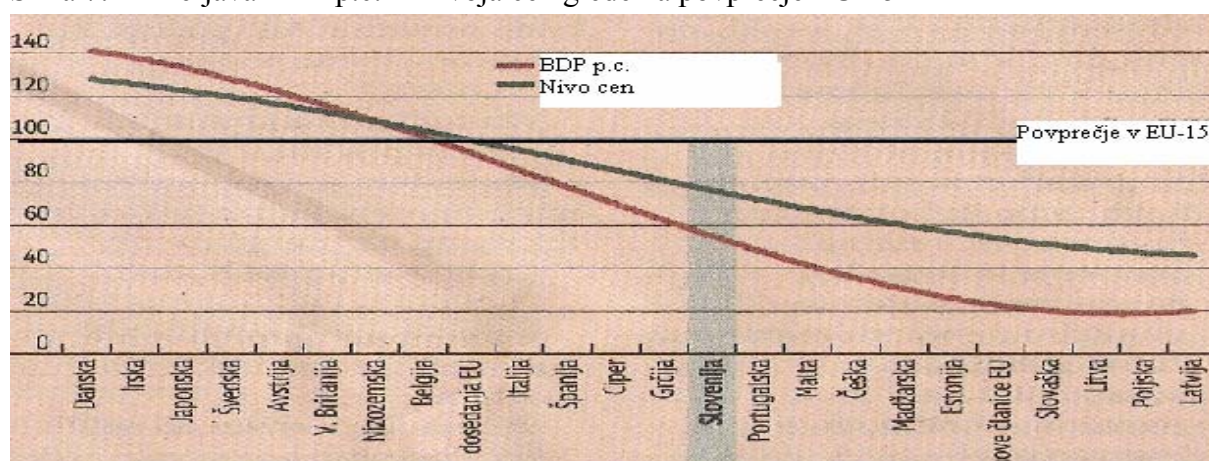
Sicer pa je k makroekonomski stabilnosti prispevala najmanj dohodkovna politika, ki je bila najšibkejši element ekonomske politike po osamosvojitvi. Kajti rast plač po osamosvojitvi je bila večja od gospodarske rasti. Ogrožala je stabilnost cen in je zmanjšala gospodarsko aktivnost, zaposlovanje in konkurenčno sposobnost slovenskega gospodarstva (Čufer, 2005, str. 39).

Menim, da je Slovenija relativno uspešno prebrodila osamosvojitveno krizo na gospodarskem področju. Dosežena stabilizacija, pozitivna gospodarska rast in večji ugled v širšem ekonomskem okolju so osnova za nadaljne izboljšanje življenjskih razmer in gospodarskega okrevanja, za kar pa bo potrebno še usklajevanje fiskalne, dohodkovne in denarne politike ter zaključiti transformacijske reforme; razvoj finančnega trga; oblikovanje trga delovne sile.

3. SLOVENIJA KOT DEL EU

Slovenija ter ostale novinke so postale članice EU zato, ker imajo tako boljše možnosti za intenzivno gospodarsko, kulturno in politično sodelovanje z večino evropskih držav ter ostale koristi, ki jih prinaša trdno povezana in združena Evropa. Koristi širitve so vidne predvsem zaradi visoke stopnje ekonomske integracije med državami članicami EU in njenimi kandidatki. To pa predstavlja tudi večje možnosti investiranja, ustvarjanja novih delovnih mest ter povečanje blaginje tako v starih kot v novih članicah. Strokovnjaki so mnjenja, da bo gospodarstvo EU s to širitvijo samo pridobilo.

Slika 7: Primerjava BDP p.c. in nivoja cen glede na povprečje EU-15

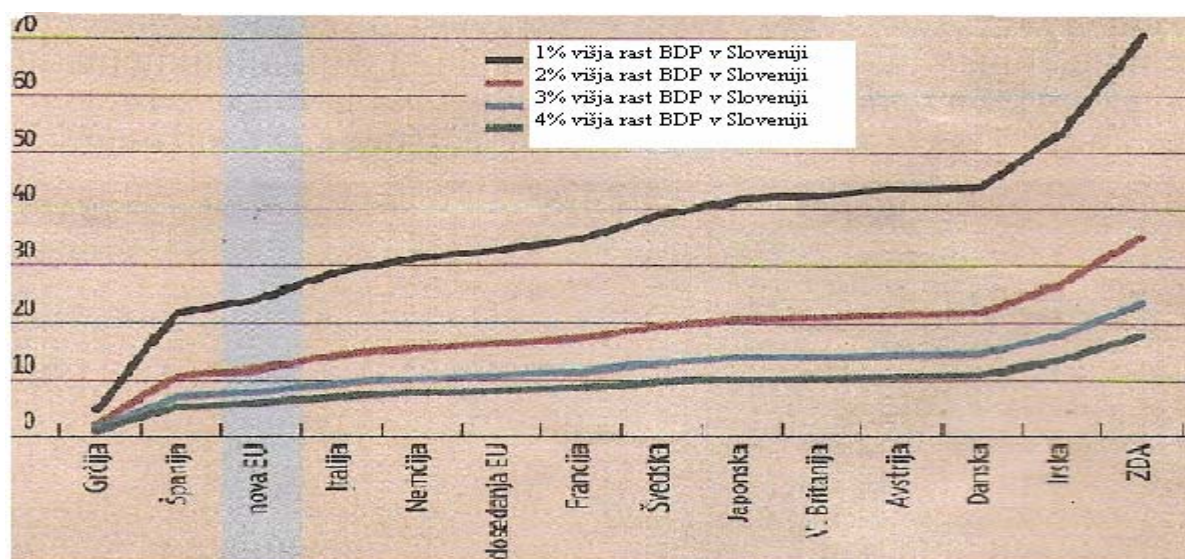
Vir: Kordež, 2006, str. 8.

Na Sliki 7 je prikazano razmerje med ravniyo cen v posamezni državi v primerjavi z ravniyo nominalnega BDP p.c. Raven cen v posamezni državi znaša približno dobro polovico nižjega

(ali višjega) BDP p.c. od povprečja EU-15. Slovenija ima v primerjavi z evropskih povprečjem polovico nižji nominalni BDP p.c. in posledično tudi za okoli četrtno nižjo raven cen. Ker se Slovenija nahaja na desni strani stičišča med nivojem cen in BDP p.c., pomeni, da je njen nivo cen višji od BDP p.c. Ravno nasprotno od tega velja za najbolj razvite države, ki pa ležijo na levi strani tega stičišča, kar pomeni, da imajo nominalni BDP p.c. višji od nivoja cen. Med novinkami EU je Slovenija na prvem mestu, v primerjavi s celotno EU-25 pa pred Portugalsko. V najslabšem položaju je v tem primeru Latvija, ki ima nominalni BDP p.c. kar štirikrat nižji od povprečja.

Študija Evropske komisije o ekonomskih učinkih širitve je pokazala, da se bo s to širitvijo rast BDP v državah pristopnicah predvidoma izboljšala za 1,3 do 2,1 odstotne točke na leto, v starih članicah pa za 0,7 odstotne točke (Berlec, 2006, str. 25). Evropska Komisija tudi ugotavlja, da so države uspele vzpostaviti delujoča tržna gospodarstva, ki so se sposobna soočati s konkurenčnimi pritiski (Jenko, 2006b, str. 4). Tako pristop k EU v pravih razmerah lahko povzroči veliko gospodarsko rast in razcvet v državah kandidatkah ter hkrati pozitiven, a majhen vpliv na države članice.

Slika 8: Potrebno število let za doseg enakega BDP p.c. kot izbrane države ob višji rasti BDP v odstotnih točkah na leto

Vir: Kordež, 2006, str. 8.

Na Sliki 8 je prikazano, v koliko letih lahko ujamemo posamezno državo ali povprečje EU, če bo realna rast BDP v Sloveniji za eno, dve, tri ali štiri odstotne točke višja kot v primerljivi državi. Če bo povprečna letna rast slovenskega gospodarstva v naslednjih letih presegala rast obstoječih članic EU v povprečju za tri odstotne točke, potem bi dohiteli EU-15 do leta 2015, je prepričan Matej Lahovnik (Piano, 2006, str. 11). Če bo naša rast hitrejša za dve odstotni točki, se bo proces dohitevanja končal leta 2020, če pa bo razlika v rasti v korist Slovenije le eno odstotno točko, pa bomo dohiteli najrazvitejše članice EU okoli daljnjega leta 2035.

V prihodnosti bo poseben izziv za nove članice dohiteti stare članice na številnih gospodarskih in socialnih področjih oz. po razvitosti in kvaliteti življenja. Nove članice morajo v prihodnosti doseči takšne stopnje rasti, da bodo z njimi premostile gospodarsko vrzel, ki jih loči od vodilnih držav EU.

Slovenija je končala proces tranzicije zelo uspešno, sedaj pa bo svoje razvojne možnosti realizirala znotraj EU. V nadaljevanju bom skušala kratko orisati položaj Slovenije znotraj nove EU-25 in analizirati možnosti njenega prihodnjega razvoja.

3.1. BDP p.c. in stopnja gospodarske rasti

Kazalcev makroekonomskih spremenljivk, ki vplivajo na proces realne konvergence¹³ in s tem na večjo blaginjo prebivalstva je veliko, zato bi predstavila le tiste kazalce, za katere menim, da dobro orišejo ali pa bistveno vplivajo na gospodarsko rast obravnavanih držav. Tako bom začela z analizo BDP p.c., ki pa je osnovni kazalec uspešnosti rasti.

Tabela 6: BDP p.c. izražen s PKM ter kot odstotek povprečja EU-25 v letu 2004

Novopečene članice EU	BDPpc (v EUR)	BDPpc (EU-25 = 100)
Ciper	18.200	81,6
Češka	15.600	69,9
Litva	10.700	48,0
Latvija	9.600	43,0
Estonija	11.200	50,2
Malta	16.500	74,0
Madžarska	13.700	61,4
Poljska	10.600	47,5
Slovaška	11.900	53,4
Slovenija	17.400	78,0
EU-15	24.300	108,9
EU-25	22.300	100

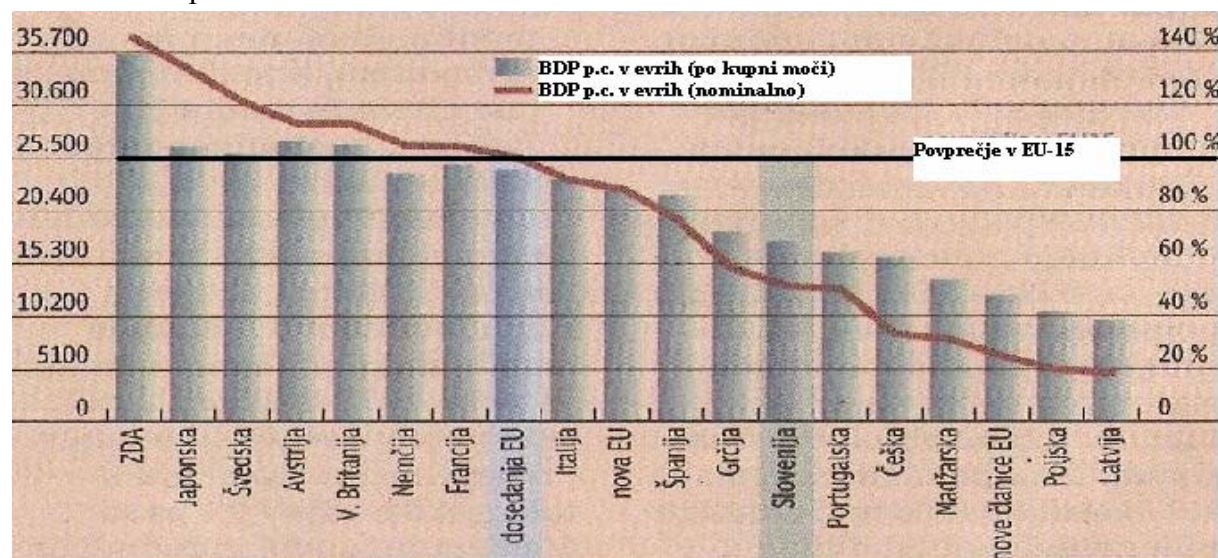
Vir: Eurostat, 2006; lastni izračuni.

¹³ Realna konvergenca pomeni približevanje stopnji razvitosti oz. poenotenje gospodarskih in socialnih razmer med skupinami držav ali regij. V praksi se velikokrat ugotavlja s prisotnostjo zmanjševanja razlik v brezposelnosti in življenjskem standardu. Realna konvergenca ni pogoj za vstop v EU, čeprav je zanimiva za EU in države kandidatke, saj za slednje pomeni boljšo kvaliteto življenja prebivalcev in višjo konkurenčnost države, za članice EU pa večja blaginja v državah kandidatkah pomeni manjši pritisk ekonomskih migrantov na njihove trge delovne sile.

Zgornja Tabela 6, nam kaže primerjavo v BDP p.c., v letu 2004 med novinkami EU. BDP p.c. je izražen kot odstotek povprečja EU-25 in s pariteto kupne moči (PKM)¹⁴. Razvidno je, kakšna so odstopanja od povprečja EU, ki sestoji iz vseh petindvajsetih držav ter iz prvotne petnajsterice. Slovenski BDP p.c., merjen s PKM v letu 2004, je dosegel 78,0% povprečja EU-25, medtem ko so vrednosti ostalih obravnavanih držav še vedno krepko zaostajale za povprečjem EU. Še najbližje evropskemu povprečju so torej bile Slovenija, Malta in Ciper, ki pa dosega med novinkami EU najvišji BDP p.c., z 81,6% evropskega povprečja. Po vse manjši zabeleženih razvitosti si sledijo še Češka, Madžarska, Slovaška, Estonija. Med najmanj razvite države sodijo Litva, Poljska in Latvija, ki je od povprečja EU-25 najbolj oddaljena, zato se je znašla na samem dnu lestvice razvitosti 25 članic EU.

V Tabeli 6 je razvidna tudi razvitost EU-15, ki pa je boljša kot EU-25. To pomeni, da je prvotna petnajsterica na višjem življenjskem standardu, kot nova deseterica, ki je celotno povprečje le zmanjšala.

Slika 9: BDP p.c. v evrih za izbrane države za leto 2004

Vir: Kordež, 2006, str. 8.

Na Sliki 9 so s krivuljo prikazani nominalni podatki o BDP p.c. v letu 2004 v nekaterih državah EU, ZDA in v Japonski. Na levi strani lestvice je nominalna skala, na desni pa odstotki glede na povprečno vrednost tega kazalca EU pred širitvijo (dosedanja EU). Po nominalnih podatkih imajo tako najrazvitejše države (ZDA) tudi za polovico večji BDP p.c., kot je povprečje v dosednji EU, nekatere nove članice (Latvija, Poljska) pa tudi petkrat manj od povprečja. Po mnenju švicarske banke UBS je Slovenija v precej boljšem položaju od drugih pristopnic. V letu 2004 je bila na polovici povprečja ali povedano drugače – BDP p.c.

¹⁴ PKM so tisti pretvorniki valut, ki odpravijo razlike v ravni cen med državami. Pretvorba s PKM pomeni, da je BDP p.c. v vseh državah izražen z istim nizom cen, tako da primerjava med državami odraža le razlike v količini proizvedenih izdelkov in storitev.

EU-15 je skoraj še enkrat večji kot v Sloveniji. Kar se tiče blaginje, je Slovenija primerljiva s Portugalsko in Grčijo, ki sicer sodita med najrevnejši članici EU (Lizbonsko poročilo, 2004).

Tabela 7: Realna rast BDP najnovejših članic EU v primerjavi z EU-15 in EU-25, v letu 2004

Novopečene članice EU	Rast BDP (%)
Ciper	3,5
Češka	3,8
Litva	7,1
Latvija	7,5
Estonija	5,9
Malta	1,0
Madžarska	3,9
Poljska	5,8
Slovaška	4,9
Slovenija	4,0
EU-15	2,3
EU-25	2,4

Vir: Eurostat, 2005.

Iz Tabele 7 je razvidno, kolikšna je rast BDP v posamezni državi glede na predhodno leto in kakšna so odstopanja od povprečne rasti EU, ki sestoji iz vseh petindvajsetih držav ter iz prvotne petnajsterice. V tem letu so glede na predhodnje leto vse države, razen Malte, dosegle višjo gospodarsko rast, kot jo je v povprečju dosegla EU-15 oz. EU-25. Slovenija, kot mnoge druge države, je tega leta krepko preseгла rast evropskega povprečja, saj je v tem primeru njen položaj skoraj enkrat boljši od povprečnega evropskega. Nekatere države pa so imele tudi do trikrat hitrejšo gospodarsko rast od evropskega povprečja. Najvišjo gospodarsko rast leta 2004 glede na leto 2003 je imela Latvija. Sledijo ji Litva, Estonija, Poljska, Slovaška, Slovenija, Madžarska, Češka, Ciper. Najnižjo v primerjavi z ostalimi pa ima Malta. In če se spomnimo predhodne slike, ki priča o potrebnemu številu let za doseg enakega BDP in upoštevamo, da je realna rast BDP v Sloveniji za dve odstotni točki hitrejša kot je evropsko povprečje, bi po tem kazalcu Slovenija ujela poprečje razširjene EU v 14 letih. Malta bo za to potrebovala enkrat daljše obdobje

Dolgoročna gospodarska rast v manj razvitih članicah EU bo s procesom konvergence začela postopoma upadati. Vendar pa zaenkrat države precej uspešno izkoriščajo svojo nižjo razvitost za doseganje višjih stopenj rasti. Predvsem bi se tu osredotočila na pomen rastoče industrijske proizvodnje v manj razvitih članicah (kot so Estonija, Slovaška), ki ob pomoči tujega kapitala proizvajajo za izvoz. Tako te države rastejo hitreje predvsem zato, ker jim tuj kapital odpira proizvodne obrate za namen izvoza.

3.2. NTI in mednarodna trgovina

Mednarodna oz. zunanja trgovina omogoča izvoz in prodajo dobrin, ki presegajo domače potrebe ter uvoz tistih dobrin, ki jih domače tržišče ne more proizvajati ali pa se jih ne splača proizvajati. Na račun mednarodne trgovine se znižujejo cene domačih proizvodov ter večja njihova raznovrstnost in kvaliteta, spodbuja se mednarodna konkurenca, širi mednarodna delitev dela, omogoča veliko-serijska proizvodnja itd. Mednarodna trgovina pa nenazadnje na podlagi primerjalnih in konkurenčnih prednosti omogoča specializacijo gospodarstev ter pospešuje rast narodnega dohodka in s tem življenjske ravni prebivalstva. Na vse te koristi mednarodne menjave pa seveda vpliva tudi odprtost gospodarstva. Pomemben je tudi obseg ter podobnost strukture menjave držav, ki tvorijo neko skupno območje. Ena od oblik mednarodnega sodelovanja, čigar rezultat vse bolj postaja tudi izvoz, so NTI.

Centralno-planski sistem je za sabo pustil velika podjetja, ki so bila potrebna prestrukturiranja in modernizacije. Namreč tranzicijske države so pod prejšnjim režimom premalo vlagale v R&R, zato je njihova tehnologija ostala zastarela, podjetja pa so zaradi pomanjkanja tekmovalnega ozračja poslovala neučinkovito. To je pomenilo tudi slabši gospodarski razvoj teh držav. Zato je bil potreben tuj kapital kot prispevek k razvoju gospodarstva. NTI so pomemben dejavnik gospodarske rasti, kajti le-te s prenosom učinkovite alokacije virov v gospodarstvu, s prenosom tehnologije ter vodstvenih in organizacijskih znanj pomagajo tranzicijskim državam odpreti trg in doseči tem večjo gospodarsko rast in s tem zmanjšati zaostanek za državami EU. Tako so bili pri pomanjkanju domačega kapitala in managerskega znanja predvsem tuji investitorji tisti, ki so razpolagali s kapitalom in znanjem, potrebnim za strukturne spremembe, modernizacijo. Zato so NTI dobrodejne in pomembne tudi za Slovenijo, saj prispevajo stroje, opremo, tehnologijo, management, pripeljejo novo znanje. Lajšajo proces preoblikovanja nekdanjih socialističnih gospodarstev in njihovo vključevanje v globalno gospodarstvo. Prispevek NTI je predvsem v tem, da lahko omogočijo vire, ki so v določeni državi nedosegljivi, ali pa so dosegljivi le z višjimi stroški; da spodbudijo R&R, vpeljejo nove organizacijske prijeme in da pomagajo izboljšati učinkovitost konkurence, dvignejo standarde kvalitete, da omogočijo dostop do novih trgov, da spodbudijo mednarodno sodelovanje.

3.2.1. NTI v Sloveniji

Slovenija koristi, ki jih prinašajo NTI, v tranzicijskem obdobju ni dovolj dobro izkoristila, saj NTI niso dosegle visoke stopnje rasti prodora v slovensko gospodarstvo, kljub temu pa so bili njihovi učinki na prestrukturiranje gospodarstva pozitivni in precejšnji. Slovenija je v celotnem obdobju po osamosvojitvi izvajala predvsem pasivno politiko do NTI. Ta omejevalna politika do NTI ni temeljila na nekem konsistentnem konceptu, temveč se je odvijala popolnoma ad hoc. Glede slovenskega odnosa in politike do NTI se je situacija s

sprejetjem Asociacijskega sporazuma in s procesom pogajanj o polnopravnem članstvu v EU bistveno spremenila. Pasivni politiki smo se de facto odrekli z ratifikacijo Asociacijskega sporazuma in odločitvijo o pogajanjih o polnopravnem članstvu v EU. Z integriranjem Slovenije v EU vse bolj prihaja v ospredje aktivna politika do NTI, ki jo sestavljata promocija Slovenije kot lokacije za NTI in konkretno spodbujanje tujih investorjev.

Tabela 8: Neto pritoki NTI v treh tranzicijskih državah – Sloveniji, Češki, Slovaški – v razdobju od leta 1991 do 2004 (v mio EUR)

leto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Slovenija	-41	113	96	98	117	138	295	194	99	149	412	1707	160	-32
Češka	n.p.	983	559	734	1982	1140	1152	3317	5933	5404	6296	9012	2289	5000
Slovaška	82	100	153	231	200	285	195	609	366	2089	1763	4260	600	1500

Vir: Transition Report 2004.

Iz Tabele 8 je razvidno, da po osamosvojitvi Slovenija ni imela veliko NTI¹⁵. Z leti so sicer le-te rasle, tako da se je stanje iz leta 1996 na leto 1997 enkrat povečalo. Pritokov tega leta je bilo za 295 mio EUR, kar pa je hkrati tudi najvišji dosežek vse do leta 2001, saj je v tem letu prišlo do največjega povečanja stanja lastniškega kapitala in obenem prvič do znižanja neto obveznosti do tujih matičnih podjetij (Prosen, 2000, str. 33). To zadnje govori v prid izboljšanih možnosti kreditiranja v Sloveniji. V vmesnem obdobju pa je velikost variirala. Z letom 1998 so se NTI zmanjšale za dobrih 100 mio EUR, trend upadanja prilivov pa se je nadaljeval do leta 2001. Leto 1999 je s seboj v Slovenijo prineslo zopet dvomestno številko. Tako so torej prilivi od leta 1997 tri leta zapored vztrajno padali. Leta 2000 so NTI v Sloveniji znašale 149 mio EUR. To je sicer za 50 mio EUR več kot leto poprej, vendar za 45 mio EUR manj kot leta 1998. Padec stanja NTI, v letu 1999 je bil predvsem posledica velike apreciacije USD (Rojec, Kovač, 1999). Leto 2001 pomeni precejšnjo pozitivno spremembo, saj so se prilivi NTI precej povečali. Znašali so 412 mio EUR, to povečanje pa je posledica nekaterih za slovenske razmere velikih tujih akvizicij. Leta 2002 smo v Sloveniji beležili največji pritok NTI, ki je znašal 1.707 mio EUR. K takšnemu gibanju so največ prispevale naložbe v farmacevtsko dejavnost in dejavnost finančno posredništvo. Takšen trend se v naslednjih dveh letih ni nadaljeval, saj so naraščale predvsem naložbe Slovenije v tujino.

¹⁵ Dosedanje izkušnje držav članic EU večinoma govorijo v prid povečanju pritokov NTI v države SVE po pridružitvi teh držav EU. Najprej se bo pritok povečal iz ostalih držav EU, kasneje pa tudi iz držav, ki niso članice, saj bo to ustvarilo nove povezave za preskrbo evropskega trga. Članstvo držav SVE v EU bo vplivalo na pritok NTI predvsem skozi zmanjšanje političnega tveganja ter približevanja strukturnih in ekonomskih politik držav SVE evropski.

Tabela 9: Neto pritoki NTI (% BDP) v letih 2002 in 2003 v osmih tranzicijskih državah

8 članic EU	2002	2003
Češka	11,2	2,6
Litva	5,1	1,0
Latvija	4,0	3,0
Estonija	2,2	8,2
Madžarska	4,0	1,1
Poljska	2,0	2,0
Slovaška	16,6	1,7
Slovenija	7,9	-0,4

Vir: Transition Report, 2004.

Delež vhodnih NTI v BDP se je v obdobju 1995 – 2003 povečal za 11,2 odstotnih točk, delež izhodnih NTI v BDP pa le za 4,9 odstotnih točk (Neposredne naložbe, 2005). Po velikem povečanju prilivov NTI v Slovenijo v letih 2001, 2002, ki so bili posledica nekaterih večjih tujih prevzemov, so se prilivi v letih 2003, 2004 spet znižali na raven pred letom 2001. Tako vidimo tudi v Tabeli 9, da so se pritoki NTI v letu 2003 bistveno zmanjšali v vseh državah razen v Estoniji. Slovenija ima v tem letu neto odtok kapitala. Razlog za neugodne trende v prilivih NTI je tudi koncept privatizacije, ki je izločil tuje investitorje¹⁶, nekritično poseganje slovenske politike pa je le še okrepilo vtis, da smo do NTI nenaklonjeni. Poleg tega so pogoji za vlaganje kapitala v Slovenijo tujcem nejasni, saj država oddaja precej dvomne signale o njenem odnosu do NTI, kajti kljub uradni podpori NTI v posameznih konkretnih primerih pogosto prevlada očitno odklonilen odnos do tujih investicij, s čimer smo uspeli prepričati tujo poslovno javnost, da Slovenija NTI ne potrebuje. Prisoten je strah pred tujimi podjetji in pred tem, da bi tuji investitorji pokupili Slovenijo (Svetličič, Rojec, Trtnik, 2000, str. 630). Da so NTI v Sloveniji v primerjavi s Češko in Slovaško absolutno gledano toliko manjše, gre pripisati tudi velikosti oz. majhnosti države. Razloga za sorazmerno skromne NTI v Slovenijo sta še bila nedokončana tranzicija in diskriminacije v korist določenih kategorij podjetij, kar povečuje stroške delovanja podjetja. Tu so še problemi z zagotovitvijo poslovnih prostorov za proizvodno aktivnost. Privatizirana podjetja še niso pristopila k prestrukturiranju svojih dejavnosti, saj bi to v večji meri lahko vodilo v iskanje strateških tujih partnerjev.

Ukrepi in dejavnosti Slovenije so usmerjeni predvsem na tri ključna področja:

- zmanjševanje administrativnih ovir za poslovanje in vlaganje
- zniževanje vstopnih stroškov za začetne naložbe in odpravljanje pomanjkljivosti delovanja tržnih mehanizmov pri zaposlovanju in dostopnosti industrijskih zemljišč

¹⁶ V Slovenijo največ investirajo investitorji iz držav članic EU, vendar je njihov delež v zadnjih treh letih nekoliko upadel. Leta 2002 je bil delež vseh prilivov NTI iz držav članic EU kar 78,1%. Skozi pretežen del obravnavanega obdobja je najpomembnejši investor Avstrija. V pomembnem obsegu v Slovenijo investirajo še Nemčija, Francija, Italija in Nizozemska. Izmed držav, ki niso članice EU, so pomembni investitorji le Švica, Hrvaška in ZDA.

- trženje Slovenije kot primerne lokacije za NTI

V bodoče pa bo na področju NTI v Slovenijo ključna determinanta prilivov vključenost v EU. Namreč integracijski procesi v okviru EU predstavljajo močno vzpodbudo za NTI med članicami kot tudi iz držav nečlanic v članice. Še močnejša vzpodbuda za povečanje NTI pa je pristop posamezne države k EU, ki poveča priliv NTI v tako državo. Z včlanitvijo v EU država postane del notranjega trga EU in se vključi v pravila igre na tem trgu, kar vzpodbudi NTI iz držav članic in nečlanic. Z včlanitvijo v EU se je za Slovenijo tudi zmanjšal problem majhnega notranjega trga. Tempo in privatizacija storitvenega ter javnogospodarskega sektorja bo drugi ključni dejavnik bodočih prilivov NTI v Slovenijo. Pomemben dejavnik bodočih prilivov NTI je tudi tranzicija, ki se je za Slovenijo končala z vstopom v EU. S tem zaključkom so se vzpostavile učinkovito delujoče institucije tržnega gospodarstva. Razlog za povečanje tujega investiranja v Slovenijo je lahko vzpostavljanje Slovenije kot izhodišča za pokrivanje področja nekdanjega jugoslovanskega trga. Slovenija bi morala poskušati tuje investitorje prepričati, naj iz Slovenije pokrivajo trge ostalih delov področja nekdanje Jugoslavije, saj ima Slovenija v tem pogledu nedvoumne prednosti.

Češka je takoj po osamosvojitvi odprla svoje gospodarstvo tujcem, poleg tega si je prizadevala za stabilen gospodarski in politični položaj, ki bi tuje naložbe pritegnil sam po sebi. Ravno njeno stabilno politično in ekonomsko okolje ter kvalificirana ter cenena delovna sila jo uvrščajo med atraktivne lokacije za NTI (Forein direct investment, 1999). Če se ustavimo v 90. letih, lahko izpostavimo, da so se v letu 1998 neto pritoki NTI v Češko republiko povzpeli na 3317 mio EUR, kar je skoraj dvakrat več kot v letu 1997. Z nekaj manj kot 6000 mio EUR pritokov NTI v letu 1999 pa je Češka republika postavila svoj rekord, saj gre za višino, ki je kar 10,6 krat večja kot leta 1993. Ta skok je med drugim posledica aktivnejše podpore tujim investicijam tako na vladni kot tudi na regionalni ravni. Češka vlada je namreč leta 1998 sprejela paleto iniciativ, ki naj bi spodbudile pritok investicij predvsem v proizvodni sektor. Med te ukrepe sodijo davčne olajšave, carin oproščen uvoz, tehnologije, subvencije za usposabljanje in prekvalificiranje delovne sile in ustvarjanje novih delovnih mest ter razvoj infrastrukture na določenih področjih. K temu pa je tudi prispevala privatizacija bank, zavarovalnic in telekomunikacijskih podjetij. NTI so zopet drastično narasle leta 2002, ko so pritoki skočili na vrtočlavih 9012 mio EUR, kar je 16,1 krat več kot leta 1993. Toda že naslednje leto se je zgodil popoln preobrat, saj so se NTI spustile na 2289 mio EUR. Češka republika je od 1991 do 1999 prejela največje deleže NTI v proizvodnji, trgovini, poslovnih storitvah in pa v finančnem sektorju.

Po razpadu Češkoslovaške je leta 1993 Slovaška republika postala samostojna država. Ob razpadu je večina bančništva, izkušene delovne sile in konkurenčne industrije ostalo na drugi strani meje. Na začetku so bile reforme počasnejše kot na Češkem. Tako je Slovaška (kot tudi Slovenija) po osamosvojitvi precej bolj zaprla svoje gospodarstvo, za razliko od Češke, pred tujimi vlaganji. Toda z desnosredinsko vlado leta 1998 pa je država naredila velik korak

naprej, tudi proti evropski integraciji. Po letu 1998 je bilo sprejetih precej zakonov¹⁷ povezanih z NTI, vlada je sprejela Strategijo podpore NTI¹⁸. Slovaška promocijska agencija je začela skrbeti za podporo tujim investitorjem in slovaškim izvoznikom (Prosen, 2000, str. 10) Tako je proti koncu 90. let prišlo do vse večjega prirasta stanja celotnih NTI, kar je posledica predvsem prodaje podjetij v državni lasti tujim investitorjem in ugodne naložbene klime. Slovaška je ogromno pridobila in doživela največji priliv leta 2000, ko je prejela 2089 mio EUR NTI, kar je 13,65 krat več kot leta 1993. Tak skok je posledica aktivnejše politike do NTI, ki je sledila menjavi vlad. NTI so zopet drastično narasle leta 2002, ko so pritoki skočili na 4260 mio EUR, kar je 27,8 krat več kot leta 1993.

3.2.2. Mednarodno trgovanje tranzicijskih držav

Vse večji del svetovnega izvoza je povezan z ustanavljanjem podjetij v tujini, zato se slovensko gospodarstvo, ki je ključno odvisno od tujih trgov, ne bo smelo izogibati investiranju v tujini in pa predvsem bi moralo tudi pritegniti tuj kapital k nam, saj le-ta predstavlja pomembno razvojno vlogo sploh za tako majhno gospodarstvo kot je slovensko. Pomembno je, da se zavzemamo za pospeševanje predvsem tistih NTI, ki pospešujejo preobrazbo slovenskega gospodarstva oz. posameznih podjetij.

Prihodnja rast tranzicijskih držav bo tako ključno temeljila na t.i. modelu izvozno usmerjene proizvodnje tudi ob pomoči priliva tujega kapitala. Še posebej ta vzorec velja za majhna gospodarstva kot je slovensko, saj rastoča podjetja potrebujejo nove trge. Rast trgovine je tako pomemben kazalec uspešnosti gospodarstev. Pogosto izvoz pospešujejo ravno NTI, saj je dostikrat cilj NTI ravno proizvodnja za izvoz zaradi izkoriščanja stroškovnih prednosti tranzicijskih gospodarstev kot so Slovaška, Češka in Estonija. Slovenija pa žal ni stroškovno privlačna za tuje investitorje. Kljub temu pa ima nekaj podjetij, ki so se že odločila za investicije v tujini in tako izkoriščajo prednosti cenene delovne sile. Hkrati pa ima Slovenija tudi podjetja, ki uspešno trgujejo na razvitih trgih in tako predstavljajo temelj stabilne gospodarske rasti.

¹⁷ Zakon o investicijskih vzpodbudah, Zakon o carini in Zakon o industrijskih parkih so bili sprejeti leta 2001.

¹⁸ Na kratek rok določa, da mora Slovaška v vrednosti NTI p.c. do konca leta 2001 doseči povprečje primerljivih tranzicijskih držav. Dolgoročno pa strategija določa potrebne spremembe na zakonodajnem področju, investicijske vzpodbude.

Tabela 10 : Uvoz in izvoz znotraj in zunaj EU-25 v letu 2005, izražen kot delež BDP v letu 2002 in bilanca tekočega računa v letu 2005

	UVOZ			IZVOZ			
Nove članice EU	Znotraj EU (v %)	Zunaj EU (v %)	Kot % BDP (2002)	Znotraj EU (v %)	Zunaj EU (v %)	Kot % BDP (2002)	Bilanca TR (v % BDP)
Ciper	68,27	31,73	36	71,70	28,3	4	-3,8
Češka	81,08	18,92	55	84,21	15,79	52	2,1
Litva	59,04	40,96	53	65,33	34,67	37	-7,0
Latvija	75,08	24,92	48	76,28	23,72	27	-14,3
Estonija	75,91	24,09	74	77,92	22,08	53	-6,1
Malta	74,95	25,05	63	51,55	48,45	49	-10,5
Madžarska	67,41	32,59	58	76,31	23,69	53	-1,3
Poljska	74,71	25,29	29	77,24	22,76	21	-0,4
Slovaška	78,87	21,13	68	36,86	63,14	59	-4,4
Slovenija	78,21	21,79	49	66,41	33,59	47	-0,4
EU-25	62,79	37,21	29	65,78	34,22	29	

Vir: Eurostat 2006; lastni izračuni.

V Tabeli 10 obravnavam primerjavo deseterice s povprečjem EU-25. Torej razvidno je, kakšno je povprečno trgovanje v letu 2005 v celotni EU, v katero se uvršča tudi najbolj razvita petnajsterica Evrope. Podatki povedo, da vse obravnavane države večinoma trgujejo z državami iz območja EU-25. Po letu dni članstva v EU Slovenija beleži spodbuden izvoz. Celoten izvoz se je leta 2004 v primerjavi z letom prej povečal za 11 odstotkov, trend rasti pa je zaznati tudi leta 2005 (Krašovec, 2001).

Največ so iz EU-25 uvažale Češka, Slovaška in Estonija, najmanj pa Litva. Največ so v EU-25 izvažale Češka, Estonija in Poljska, najmanj pa Malta. Ravno obratno stanje se pokaže v primeru uvoza in izvoza iz držav, ki niso članice EU.

Iz Tabele 10 je razvidno tudi stanje bilance tekočega računa v letu 2005. Bilanca je bila v vseh obravnavanih državah v letu 2005 negativna, kar pomeni, da so države več uvažale kot izvažale. Izjema je le Češka, ki je v primerjavi s predhodnim letom spremenila deficit v suficit¹⁹. Največji primanjkljaj na tekočem računu, kar 14,3%, je v tem letu zabeležila Latvija, najmanjšega pa je obranila Slovenija (tudi leta 2002²⁰). Slovenski uvoz iz EU-25 je leta 2005 znašal 78,21%, kar pomeni, da ni dosti uvažala iz držav, ki niso v EU. Njen izvoz v EU-25 pa znaša 66,413%, kar pomeni, da skoraj pol manj pa izvažava v države, ki niso članice EU. Iz tega je razvidno, da so za Slovenijo bolj pomembne članice EU in da je od njih slovensko gospodarstvo bolj odvisno, saj v te države več uvažava in izvažava kot v nečlanice

¹⁹ Podatek o stanju bilance češkega tekočega računa za leto 2004 sem dobila v Eurostatu.

²⁰ Podatek o stanju bilance slovenskega tekočega računa za leto 2002 sem dobila v Eurostatu.

Iz zgornje Tabele 10 je tudi razvidno, kakšno je povprečno trgovanje EU-25 v letu 2005. Povprečni uvoz iz EU-25 znaša 62,79% in glede na ta odstotek je Slovenija visoko nad povprečjem, saj je njen uvoz iz EU-25 višji od povprečnega za 16%. To pomeni, da je slovensko gospodarstvo bistveno bolj odvisno od evropskih držav kot je na primer Litva, ki več uvaža izven EU. Podobno je s povprečnim izvozom iz EU-25, ki znaša 65,78% in glede na ta odstotek je Slovenija slab procent nad povprečjem, kar pomeni da nadpovprečno izvaža v območju znotraj EU-25. To pomeni, da so trgovinske partnerice Slovenije predvsem v EU-25. Med njimi ostaja najpomembnejša Nemčija. Struktura blagovne menjave je precej razpršena po različnih področjih, prevladujejo pa končni proizvodi. Slovenska podjetja tja največ izvozijo izdelke iz elektroindustrije ter dele za strojno in avtomobilsko industrijo.

Tako je Slovenija po vstopu v povezavo zabeležila krepko rast izvoza na tradicionalne trge, kot so Nemčija, Italija, Avstrija in Francija, in na bolj oddaljene skandinavske trge. S temi državami se povečuje predvsem interes za sodelovanje na področju informacijsko-telekomunikacijske tehnologije, sistemov za avtomatizacijo proizvodnje ipd. S članstvom v povezavi pa se je povečal predvsem pomen netradicionalnih hitro rastočih trgov. Med njimi izstopajo Kitajska, jugovzhodna Azija, Latinska Amerika, Rusija in Bližnji vzhod, s katerimi ima EU sklenjene prostotrgovinske in druge sporazume. Slovenski izvoz v države nekdanje Jugoslavije kljub prenehanju prostotrgovinskih sporazumov ni bil prizadet, saj se je denimo izvoz na Hrvaško in v BiH v letu 2004 povečal za skoraj 16 odstotkov, povečale pa so se tudi investicijske dejavnosti slovenskih podjetij v obeh državah. Medtem ko se je le za nekoliko zmanjšal obseg slovenskega izvoza v Makedonijo, na pomenu vse bolj pridobiva trg Srbije in Črne gore, kamor Slovenija največ izvozi gospodinjske aparate, zdravila, avtomobilске gume in osebne avtomobile.

Kljub temu, da najpomembnejši izvozni trgi ostajajo trgi EU, pa je vstop v povezavo Sloveniji prinesel nove priložnosti tudi na bolj oddaljenih trgih. EU ima s temi trgi sklenjene različne sporazume, poleg tega pa s programi²¹ za krepitev gospodarskega sodelovanja s tretjimi trgi vzpodbuja evropsko gospodarstvo h globalizaciji poslovanja in s tem dolgoročni

²¹ Program AL Invest III (Evropska komisija ga je ustanovila leta 1994) je namenjen pospeševanju sodelovanja med srednjimi in malimi podjetji iz držav EU in Latinske Amerike. Program predvideva vrsto različnih aktivnosti, ki so namenjene podjetjem, ki šele preverjajo možnosti za sodelovanje na teh trgih, pa tudi tistim, ki s podjetji iz teh držav že sklepajo posle. V okviru programa organizirajo usposabljanja, obiske sejmov, poslovna srečanja, pomoč pri izdelavi in podporo poslovnih načrtov.

Program Asia Invest je namenjen azijskim državam v razvoju za spodbujanje podjetniškega in partnerskega sodelovanja med malimi in srednjimi podjetji. Program podpira projekte različno, odvisno od stopnje razvoja posamezne azijske države.

Malim in srednjim podjetjem, ki želijo svoje izdelke predstaviti in ponuditi japonskemu trgu, pa je namenjen program Gateway to Japan. Program je namenjen samo proizvodnim podjetjem, podjetja pa so poleg priprav in svetovanja deležna tudi finančne pomoči v obliki pokrivanja prenočitvenih stroškov obiska na Japonskem.

konkurenčnosti. Programi ponujajo priložnost za razpršitev odvisnosti Slovenije od izvoznih trgov EU in JV Evrope.

Iz Tabele 10, na strani 28, je tudi razviden uvoz in izvoz kot delež BDP za leto 2002. Slovenija ima omenjeni delež višji za približno 20% kot je povprečni delež v EU-25 ter za približno 40% večji kot je povprečni delež v ZDA (Jongen, 2004, str. 97). Ta podatek nas ne preseneča, saj je Slovenija majhna država in zato je tudi močno odvisna od trgovanja. Ta zmerena odprtost slovenskega gospodarstva predstavlja ugoden položaj za pridobitev tuje tehnologije ter ostalih koristi trgovanja.

Slovenija je razvito gospodarstvo. V zadnjih petih letih je prejela največ tujega kapitala, s katerim se gospodarstvo vse bolj bogati. Pri tem je pomembna tudi trgovina, ki pa jo je potrebno vnaprej še razvijati, podjetja pa izvozno usmerjati. Eden glavnih problemov pa je naša nekonkurenčnost, ki omejuje tudi pritok tujega kapitala in zato predstavlja enega glavnih izzivov prihodnosti.

4. DEJAVNIKI NAŠEGA PRIHODNJEGA RAZVOJA

Najpomembnejši izzivi, ki čakajo Slovenijo v prihodnje, so povezani s konkurenčnostjo našega gospodarstva, kajti pomanjkanje konkurenčnosti, dolgoročno močno negativno vpliva na našo rast.

4. 1. Konkurenčnost Slovenije

Osnovni pogoj za hitrejšo rast in stabilne cene je konkurenčno gospodarstvo. Kajti monopoli in od tuje konkurence zaščiteni sektorji so nenehen vir inflacije. Predstavljajo tudi nenehen pritisk na politiko, da se naj nič ne spremeni. Politika konkurence ostaja v Sloveniji aktualno vprašanje²², kajti še vedno nimamo dovolj aktivne politike konkurence. Lastniška vloga države je prevelika in je ena od ovir za večjo konkurenčnost gospodarstva. Zato jo je treba umakniti. Med razloge za zmanjševanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva sodijo tudi: tehnološka zaostalost, preslab pretok znanja med univerzami in podjetji; premajhna dodana vrednost in tuje naložbe; davčni sistem in trg dela sta nefleksibilna; delovna sila preveč rigidna; prezapleteni predpisi ovirajo normalno gospodarsko dejavnost; premalo aktivno spodbujanje konkurence; previsoki stroški dela; problem ostaja pri pridobivanju lokacij, kulturi do tujih idej in odporu Slovencev do globalizacije. Slovenija še zaostaja v izobraževalnem sistemu. Na nizki ravni je tudi podjetniška klima.

²² V tako majhni državi kot je Slovenija, ima lahko en proizvajalec tudi do 50 odstotni delež na trgu. Zato je zelo pomembno, da obstaja možnost konkurence. Toda majhnost nas nagiba k tujcem, zato prihaja konkurenca predvsem iz tujine.

Med najbolj priznane metode merjenja nacionalne konkurenčnosti sodita metodi IMD²³ in WEF²⁴. Po švicarskem IMD se je lani na lestvico mednarodne konkurenčnosti držav Slovenija uvrstila na 52. mesto, ker je od 100.000 možnih točk zbrala 49.304 točke. V lanski lestvici je Slovenija v primerjavi z analizo za leto 2004 izgubila 7 mest (Vilfan, 2006a, str. 37). Kako bo torej letos in čez dve leti, ko bo naša država vzela v roke vajeti Evrope? „Razvoj Slovenije je dober, predvsem na področju makroekonomske in socialne stabilnosti, kjer imamo dosežke, s katerimi smo lahko zadovoljni. Po kazalnikih socialne države (stopnje brezposelnosti, zaposlenosti, revščine) se uvrščamo visoko v EU, relativno visoko se uvrščamo tudi pri makroekonomskih kazalcih. Javnofinančni primanjkljaj ni visok in se je v zadnjih letih znižal. Tudi inflacijo smo zdržno znižali pod maastrichtsko merilo. Po kazalnikih konkurenčnosti pa še vedno nismo tam, kjer bi želeli biti,“ je dejal direktor UMAR, Janez Šušteršič (Jenko, 2006a, str. 5). Socialni razvoj države je torej potekal hitreje kot gospodarski. Slovenija sicer zmanjšuje razvojni zaostanek za EU, vendar nas pri tem številne države prehitujejo. Izboljšanje konkurenčnosti poteka veliko prepočasi, se strinjajo strokovnjaki. Franjo Bobinac, iz združevanja Manager, je prepričan, da na lestvicah razvitosti in konkurenčnosti vsako leto napredujemo in se vztrajno bližamo najrazvitejšim državam „stare“ Evrope. „Za boljšo konkurenčnost in gospodarsko rast so nujne reforme, saj bo le učinkovito gospodarstvo lahko osnova za rast standarda,“ dodaja Bobinac (Bertoncelj, 2006, str. 4).

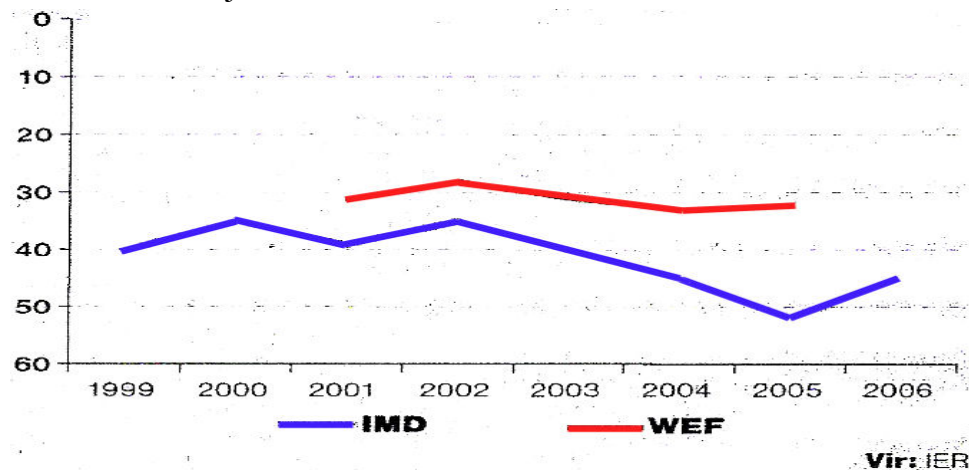
Naštela bom še štiri uvrstitve po lestvici konkurenčnosti (IMD), ki ogrožajo našo konkurenčnost (Vilfan, 2006a, str. 35) :

1. Slovenija je na 57. mestu pri prilagajanju vlade potrebam gospodarstva (na 1. mestu je Singapour),
2. smo na 55. mestu pri odnosu do globalizacije (na 1. mestu je Hongkong),
3. smo na 49. mestu pri deležu pobranih davkov v BDP (na 1. mestu je Zheijang),
4. smo na 48. mestu pri odnosu delodajalci / delavci (na 1. mestu je Singapour).

²³ IMD je Mednarodni inštitut za razvoj menedžmenta iz Lozane. Raziskave IMD so osredotočene bolj na investicijsko konkurenčnost, privlačnost države za naložbe in povečanje izvoza vsako leto.

²⁴ WEF je Svetovni ekonomski forum v Ženevi. WEF se osredotoča predvsem na gospodarski razvoj države v srednjeročnem obdobju in analizira dejavnike, ki oblikujejo dolgoročno gospodarsko rast.

Slika 10: Položaj slovenske konkurenčnosti v mednarodnih raziskavah

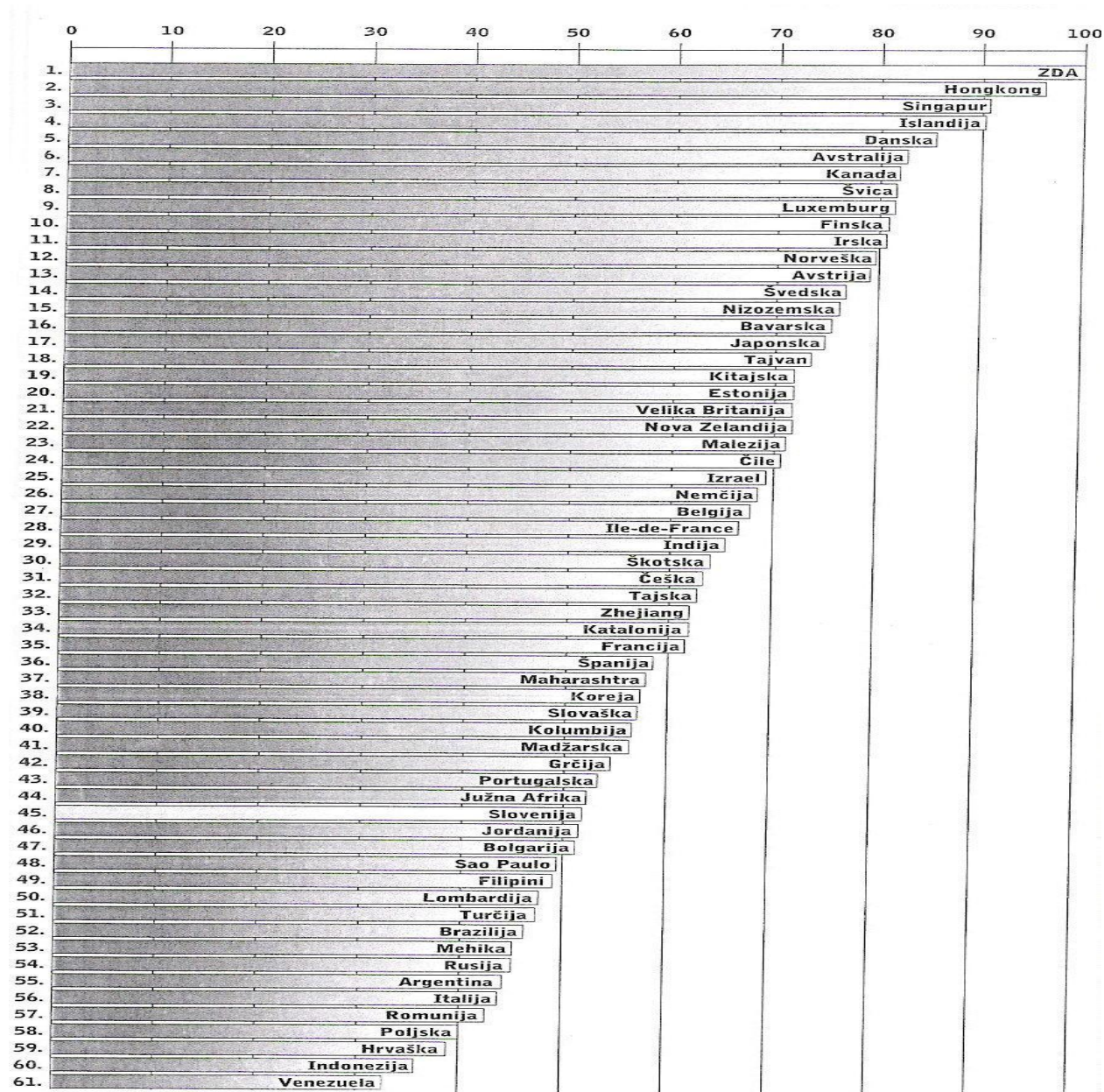

Vir: Jenko, 2006b, str. 4.

Iz Slike 10 je razvidno, da je konkurenčnost Slovenije po ocenah WEF po letih bolj ali manj stabilna, saj se že nekaj let uvršča okoli 30. mesta. WEF ocenjuje kvalitativno konkurenčnost, ki je dolgoročno bolj pomembna in spremlja razvojne politike in strategije posamezne države. Rezultati ekonomske konkurenčnosti po IMD pa kažejo, da Slovenijo rešujejo dobri ekonomski rezultati, pri čemer pa je bil padec ocen konkurenčnosti IMD v lanskem letu posledica prihoda nove vlade, kar je povzročilo visoko raven nezadovoljstev.

Po večletnih slabih rezultatih je Slovenija letos zabeležila izboljšanje konkurenčnosti po vsakoletni raziskavi IMD, saj se je z 52. mesta v lanskem letu povzpela na 45. mesto v letošnjem letu, predvsem zaradi trgovinskih tokov, pravi Peter Stanovnik iz IER (Vilfan, 2006a, str. 37). Med slovenske prednosti sodijo velik delež izvoza in menjave v BDP, nizka stopnja brezposelnosti, realna rast izhodnih naložb. Letošnji preskok je povezan z večjo gospodarsko učinkovitostjo in uspešnostjo podjetij.

Slika 11: Lestvica mednarodne konkurenčnosti, 2006

Vir: Vilfan, julij 2006a, str. 35.

Letos je IMD v raziskavo vključil še Hrvaško, zato Lestvica mednarodne konkurenčnosti 2006 predstavlja 61 držav. Estoniji (20. mesto), Češki (31. mesto), Slovaški (39. mesto), Madžarski (41. mesto) sledi Slovenija (45. mesto) po merilih konkurenčnosti. Najdlje od uresničitve ciljev lizbonske strategije²⁵ pa ostajajo kandidatka Turčija, Italija (56. mesto)

²⁵ Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel marca leta 2000, predstavlja dolgoročno strategijo, katere glavni cilj je, da postane Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki naj bi doseglo trajno gospodarsko rast z več ter boljšimi delovnimi mesti. Strategija je bila v letu 2001 dopolnjena z ukrepi za urejanje okolja, tako da strategija kot celota sedaj zajema tri področje (t.i.stebre) in sicer gospodarstvo, sociala ter okolje. Vsa tri področja naj bi usklajena delovala v smeri hitrejšega trajnostnega razvoja Unije.

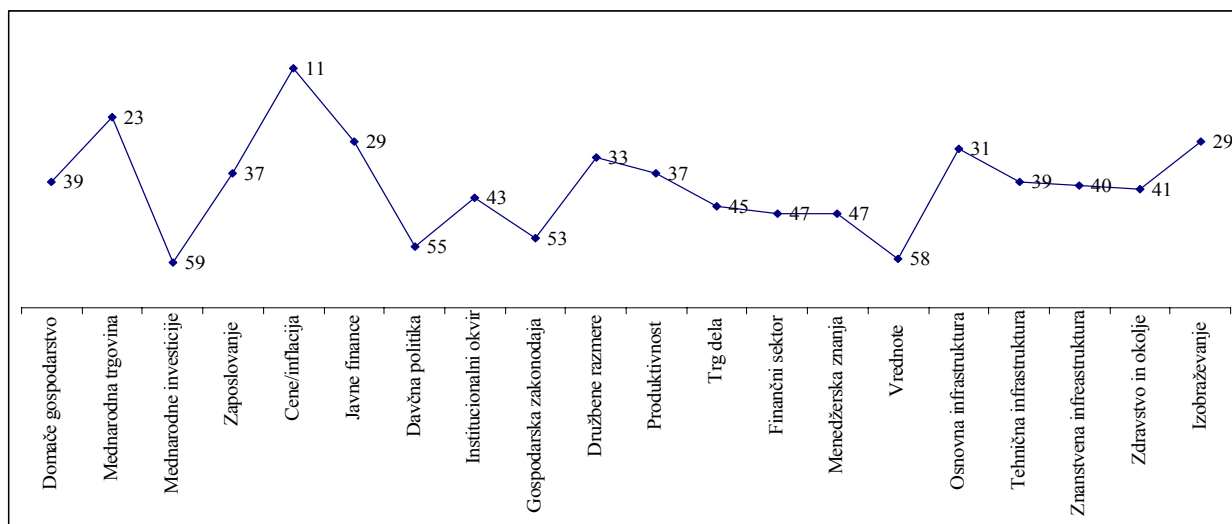
Romunija, Poljska in Hrvaška (59. mesto). Najbolj konkurenčne države v uniji ostajajo Finska, Danska in Švedska. Nordijske države tako po ugotovitvah poročila predstavljajo vzor konkurenčnosti v EU.

Konkurenčnost je posledica sodelovanja in sovplivanja številnih dejavnikov. Ti so razdeljeni v štiri skupine:

1. gospodarska učinkovitost (gospodarski kazalniki²⁶). Tukaj IMD hvali delež slovenskega izvoza v BDP, rast BDP in turistični priliv, graja pa zaostajanje v R&R.
2. učinkovitost države (prispevek države k ustvarjanju ugodnih razmer za poslovanje²⁷). Tu IMD hvali višino davka na dobiček, učinkovito carinsko službo in ugodno stanje glede diskriminacije po spolu, graja pa dohodninski sistem, ki ne spodbuja podjetništva.
3. poslovna učinkovitost (različni dejavniki, vključno z menedžerskimi znanji, ki določajo uspešnost podjetij²⁸). Tu IMD hvali dostopnost kreditov, podjetniški duh v vodstvu podjetij, kakovost delavcev, graja pa nekonkurenčnost velikih podjetij.
4. infrastruktura (od betonske pa vse do znanosti, zdravstva²⁹). Tu IMD hvali visok delež izdatkov za izobraževanje, trenutno primerno strukturo med zaposlenimi in odvisnimi.

Na podlagi teh štirih skupin dejavnikov, ki so razcepljene na poddejavnike, dobimo končno sodbo o tem, koliko je posamezna država konkurenčna.

Slika 12: Konkurenčnost Slovenije v letu 2006

²⁶ 1.1. Domače gospodarstvo (velikost, rast, bogastvo, napovedi), 1.2. Mednarodna trgovina, 1.3. Mednarodne naložbe (naložbe, finančni tokovi), 1.4. Zaposlenost, 1.5. Cene.

²⁷ 2.1. Javne finance, 2.2. Davčna politika, 2.3. Institucionalno okolje (centralna banka, učinkovitost administrativnega aparata), 2.4. Gospodarska zakonodaja (odprtost, konkurenčnost in predpisi, odnosi delodajalci / sindikati), 2.5. Družbene razmere.

²⁸ 3.1. Produktivnost, 3.2. Trg dela (plače, odnosi, znanja), 3.3. Finančni sektor (banke, borza, upravljanje financ), 3.4. Menedžerska praksa, 3.5. Vrednote.

²⁹ 4.1. Osnovna infrastruktura, 4.2. Tehnološka infrastruktura, 4.3. Znanstvena infrastruktura, 4.4. Zdravstvo in okolje, 4.5. Izobraževanje.

Vir: Vilfan, julij 2006a, str. 35.

Na tej lestvici izrazito kritično izstopajo vrednosti (naša razvrstitev med 61 državami in regijami) glede tujih investicij (59. mesto), davčne politike (55. mesto), gospodarske zakonodaje (53. mesto) in vrednot³⁰ (58. mesto).

Da pa bi izboljšali konkurenčnost slovenskega gospodarstva, ki je nujna za uspešno nadaljevanje tranzicijskih trendov rasti in tako uspešno konvergenco, so potrebni ukrepi:

- povečati naložbe na področju podjetniških raziskav in inovacij;
- povečati število TNI, ki bi pripomogle k večji učinkovitosti gospodarstva,
- povečati infrastrukturne storitve z večjo udeležbo zasebnega kapitala, večjo konkurenco,
- nadaljevati trend počasnejše rasti realnih plač
- vlada bi morala poskrbeti za davčno razbremenitev zaposlenih, davčni sistem bi moral postati bolj konkurenčen.

4.2. Slovenija na poti iz monetarne suverenosti v monetarno integracijo

“ Evro je priložnost, da ujamemo razvitejše države”, meni predsednik vlade, Janez Janša. Finančni minister Andrej Bajuk pa ugotavlja, da je prevzem evra prednostna naloga, ki so ji podrejeni vsi reformni načrti. Po njegovih besedah postajamo članica elitnega kluba in s tem lahko naredimo resnično zgodbo o uspehu (Grah, 2006, str. 4).

Slovenija še zaenkrat uživa monetarno suverenost, ki je bila pridobljena leta 1991 s slovensko osamosvojitvijo in uvedbo lastne valute. Toda pripravljamo se na slovo od tolarja, ki je dobro opravil vlogo vmesnega denarja med hiperinflacijskim jugoslovanskim dinarjem in evrom, ki je eno od meril uspešnosti tranzicijskih držav. Tudi po zaslugi previdnega in strateško premišljenega upravljanja s tolarjem je prevzem evra s 1. januarjem 2007 za zdaj videti zgodba o uspehu (Vidic, 2006, str. 8). Zgodba, ki dokazuje, da smo v 15 letih samostojnosti kar ustrezno razporedili strateške in taktične ukrepe ekonomskih politik za doseganje maastrichtskih ciljev, s pospeškom v zadnjih treh letih ukrotili še inflacijo, imeli nekaj sreče in prišli do eminentnega cilja – kot prvi med deseterico novink v EU dosegamo stroga merila za prevzem evropske valute. Po petnajstih letih je Slovenija še vedno mlada država, ki pa ob pomoči evropskih prijateljev uspešno vstopa v evropske integracije; vstop v evropsko gospodarsko in denarno unijo (EMU) in prevzem evra pa je projekt, ki je v Sloveniji združil vse.

Slovenija je po dveh letih članstva v zruženi Evropi dobro zasidrana, je mnenja Janez Janša (Glavič, 2006, str. 4). Strinja se, da je nesporna favoritinja med novimi državami članicami po večini objektivnih meril. Slovenska kupna moč se je povečala. Izpolnjujemo pogoje

³⁰ Nenaklonjenost splošnih družbenih vrednot do novih idej.

prenovljenega pakta stabilnosti in rasti ter pogoje za prevzem evra. Izpolnitev maastrichtskih meril je po njegovih besedah eden največjih projektov Slovenije zadnjega desetletja in bo zagotovo imela velike makroekonomske vplive na slovensko gospodarstvo. Slovenija je s tem naredila vse za naslednji velik korak znotraj te asociacije, to je za korak v ožji krog EU. Slovenija je na najboljši poti, da prevzame skupno evropsko valuto kot svojo, saj je prepričan, da bo evro slovenskemu gospodarstvu prinesel še stabilnejše makroekonomsko okolje in da bo lahko država v tem okolju izvedla prepotrebne gospodarske in socialne reforme in v strategiji razvoja Slovenije načrtovano posodobitev. Po Janševih besedah (Glavič, 2006, str. 4) želi Slovenija preseči povprečno raven ekonomske razvitosti v EU, povečati zaposlenost in blaginjo ter pospešiti napredek. Prav zato je prevzem evra izrednega pomena, saj ponuja lažje primerjave z razvitejšimi, manjša tveganja, večje NTI in različne oblike posojil za razvoj, povečuje konkurenčnost slovenskega gospodarstva, finančno disciplino, gospodarsko prilagodljivost in navsezadnje zagotavlja stabilnost in vzdržnost na daljši čas.

Slovenija ima torej dobre možnosti, da pet let po vpeljavi evra v gotovinsko poslovanje postane prva država, ki se bo pridružila evropskemu območju in tako naslednje leto prevzame evro. Konvergenčne kriterije³¹, ki so pogoj za vstop v EMU, je v letu 2004 izmed vseh obravnavanih držav izpolnjevala le še Litva, ki pa ima težave z inflacijo. Namreč od treh držav, ki so pred časom izjavile, da bi rade stopile v evrsko območje z letom 2007, vztrajata pri tem le še dve – Slovenija in Litva, Estonija je od tega cilja že odstopila. Tako Slovenija ni le prva država, ki se bo pridružila evropskemu območju, temveč je najuspešnejša novinka.

Evropski komisar Joaquin Almunia je ocenil, da se je evro v minulih sedmih letih kljub prvotnim dvomom o njegovi uspešnosti uveljavil kot druga najpomembnejša svetovna valuta in prinesel EU številne prednosti (Vidic, 2006a, str. 7). Ena glavnih je poleg rekordno nizke inflacije tudi večja makroekonomska stabilnost, ki je pomagala prebroditi naftne in druge šoke precej bolj gladko kot prej; obrestne mere so izredno nizke, proračunski primanjkljaji držav se znižujejo, davčne politike so bolj pazljive, javne finance pa bolj vzdržne. Opozoriti pa je potrebno, da prinaša evro tudi obveznosti, saj bomo morali kot novi člani skrbeti za stabilnost skupne valute. Negativni učinki evra pa so predvsem psihološke narave. Evru se pripisuje velik učinek na inflacijo, pa čeprav pristojne strokovne ustanove v evrskih državah ne zaznajo večjih vplivov uvedbe evra na inflacijo. Ocena javnosti kaže nasprotno. Še tri leta po rojstvu evrske gotovine je 95% porabnikov v evrskih državah prepričanih, da so bile cene v evre preračunane v njihovo škodo.

³¹ Konvergenčni so Maastrichtski kriteriji. In ti so: stabilnost cen (stopnja inflacije ne sme presegati povprečja treh držav članic EU z najnižjo inflacijo za več kot 1,5 odstotne točke); kriterij višin dolgoročnih obrestnih mer (te ne smejo presegati povprečja treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije za več kot 2 odstotni točki); zdrave javne finance (proračunski primanjkljaj ne sme presegati treh odstotkov BDP, javni dolg pa ne sme presegati 60% BDP); stabilnost deviznih tečajev (države morajo zagotoviti vsaj dveletno stabilnost deviznih tečajev z dovoljenimi nihanjem znotraj dogovorjenega Mehanizma deviznih tečajev (ERM)).

Prihodnje leto bo torej Slovenija postala trinajsta članica EMU, kjer je registrirana kot najuspešnejša novinka. Srečna ali nesrečna, pa bo pokazal čas.

5. SKLEP

Slovenija je vstopila v tržno gospodarstvo s precejšnjimi primerjalnimi prednostmi pred drugimi socialističnimi državami. Njen DP p.c. je bil bistveno večji kot v drugih republikah nekdanje Jugoslavije. Slovenija je bila relativno odprta, njene zveze s tujimi partnerji pa so bile kljub težavam sorazmerno stabilne. Toda prehod v tržno gospodarstvo se je izkazal kot več let trajajoč proces, ki so ga spremljali številni neuspehi, socialne stiske in napetosti. Slovenija je izgubila skoraj polovico zunanjih tržišč, od nekdanje Jugoslavije je podedovala precejšnjo makroekonomska neravnovesja, bistveni reformni procesi pa so zelo kasnili. Upadati je začela gospodarska aktivnost, z njo pa sta se večali brezposelnost in inflacija. Takšne razmere so vodile v stagnacijo gospodarstva. Podjetja so se morala privatizirati oziroma lastninsko preoblikovati. Država je morala zmanjšati lastniške deleže v podjetjih, saj je evropski trg zahteval učinkovo poslovanje. Podjetja so morala postati konkurenčna, zato so morala svoje poslovanje preusmeriti na trg EU, kar pa je zahtevalo prestrukturiranje.

Na podlagi obravnavanih kazalcev realne konvergence lahko ugotovimo, da je Slovenija dosegla v celotnem obravnavanem obdobju pomembno rast v realnem BDP p.c., s povprečjem 4,1% na leto. In čeprav je slovensko gospodarstvo hitro raslo, je še zmeraj težnja po izboljšanju. Prihodnost rasti realnega BDP p.c. za Slovenijo je svetla. Tudi zniževanje hiperinflacije je bilo uspešno, saj se je le-ta do konca obravnavanega obdobja zmanjšala kar devetkrat. Pa tudi napovedi IMF za slovensko letno inflacijo so še bolj ugodne, kajti do leta 2007 se bo le-ta spustila na raven 2,4%. Podobno je s stopnjo brezposelnosti, ki jo je Slovenija uspešno zmanjšala. Slovenija je tako uspešno obnovila izgubljene trge. Zahvaljujoč dobrim začetnim pogojem in zdravi makroekonomski in plačilni politiki je Slovenija v preteklem desetletju zadržala trdo rast in postopno znižala inflacijo na raven evroobmočja.

Po gospodarski uspešnosti jo lahko uvrstimo med manj razvite države EU, po uspešnosti prehoda v tržno ekonomijo pa med uspešnejše evropske države v tranziciji. Sedanja gospodarska rast v Sloveniji je za dve odstotni točki hitrejša kot je evropsko povprečje. Po tem kazalcu bi Slovenija ujela poprečje razširjene EU v 14 letih.

NTI so za Slovenijo bistvenega pomena, saj prinašajo ogromno koristi. Ker pa v Sloveniji NTI še niso dosti razvite, so potrebni razni ukrepi in spodbude, s katerimi bi postali za tujce bolj privlačni. Kar se tiče trgovanja, pa je analiza pokazala, da Slovenija večino trguje znotraj EU.

Na lestvicah razvitosti in konkurenčnosti vsako leto napredujemo in se vztrajno bližamo najrazvitejšim državam „stare“ Evrope. Z vstopom v EMU, pa smo registrirani kot najuspešnejša novinka. S tem podatkom pa lahko zaključim in potrdim to zgodbo o uspehu.

LITERATURA

1. Berlec Metod: Približevanje jedru EU. Demokracija, Ljubljana, 4.5.2006, str. 66.
2. Bertoneclj Vesna: Slovenija enkrat druga najboljša drugič druga najslabša. Delo, Ljubljana, 3.4.2006, str. 4.
3. Blanchard Olivier, Kremer Michael: Disorganization. The Quarterly Journal of Economics, United Kingdom, 112 (1997), 4, str. 1091-1126.
4. Borak Neven: Ekonomski vidiki delovanja in razpada Jugoslavije. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 2002. 286 str.
5. Bratuša Jerneja: Evropa 2004 – izziv za pristopne članice. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 54 str.
6. Buchen Clemens: East European Antipodes - Varieties of Capitalism in Estonia and Slovenia. Germany : European Business School, 2005. 39 str.
7. Cirman Primož: Evforija na trhlih temeljih? Delo, Ljubljana, 6. 6. 2006, str. 9.
8. Čufer Polona: Makroekonomska stabilizacija v tranzicijskih državah. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 85 str.
9. Falcetti Elisabetta, Raiser Martin, Sanfey Peter: Defying the Odds - Initial Conditions, Reforms and Growth in the First Decade of Transition. United Kingdom : EBRD, 2004. 246 str.
10. Fischer Stanley, Sahay Ratna, Vegh Carlos A.: Stabilization and Growth in Transition Economies - The Early Experience. The Journal of Economic Perspectives, American Economic Association, 10(1996), 2, str. 45-66.
11. Gerbec Franci: Odprte dileme razvoja Slovenije. Delo, Ljubljana, 13.5.2006, str. 6.
12. Gerbec Franci: Konkurenčnost Slovenije. Delo, Ljubljana, 5.1.2006a, str. 10.
13. Geršak Uroš: Učinki fiskalne politike na slovensko gospodarstvo po osamosvojitvi. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 41 str.
14. Glavič Bojan: Danes bi izpolnili pogoje za evro. Dnevnik, Ljubljana, 18.3.2006, str. 4.
15. Gomulka Stanislaw: Macroeconomic Policies and Achievements in Transition Economies, 1989-1999. Economic Survey of Europe, Switzerland, 2000, str. 69 – 97.
16. Grah Matija: Slovenija ima dobre možnosti za prevzem evra. Delo, Ljubljana, 8.4.2006, str.4.
17. Gregorec Branko: Ekonomska politika Slovenije po osamosvojitvi. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 60 str.
18. Havrylyshyn Oleh: Uncharted Waters, Pirate Raids and Safe Havens - A parsimonious Model of Transition Progress. Helsinki : The IMF & University of Toronto, 2004. 37 str.
19. Javornik Lojze: Konkurenčnost še cokla razvoja. Finance, Ljubljana, 29.5.2006, str. 4.
20. Jenko Miha: Evro ne dopušča oddiha. Delo, Ljubljana, 1.7.2006, str. 9.

21. Jenko Miha: Konkurenčnost kot šibka točka Slovenije. Delo, Ljubljana, 27.5.2006a, str. 5.
22. Jenko Miha: Konkurenčnost se povečuje. Delo, Ljubljana, 2.6.2006b, str. 4.
23. Jenko Miha: ZDA ostajajo motor svetovne gospodarske rasti. Delo, Ljubljana, 9.6.2006c, str. 8.
24. Jongen Egbert L.W.: An Analysis of past and future GDP growth in Slovenia. Working paper No. 25. Ljubljana : UMAR, 2004. 103 str.
25. Jongen Egbert L.W.: Future GDP growth in Slovenia - Looking for room for improvement. Working paper No. 26. Ljubljana : IER, 2004a. 44 str.
26. Kirm Hedvika: Oblike in učinki prestrukturiranja slovenskega gospodarstva v 90. letih. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 66 str.
27. Kmet Rotija: Analiza zunanjega neravnovesja v obdobju tranzicije. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 98 str.
28. Kocijančič Maja: Evropska komisija kritizira Slovenijo in druge članice EU zaradi prepočasnih gospodarskih reform. Dnevnik, Ljubljana, 27.1.2005, str. 11.
29. Kolodko W. Grzegorz: Transition to a market economy and sustained growth. Implications for the post – Washington consensus. Communist and Post – Communist Studies, 32(1999), str. 233-261.
30. Kordež Bine: Rast BDP prinaša zadovoljstvo in višji standard - pa je res tako? Gospodarski finančni tednik, Ljubljana, 2006, 2, str. 8.
31. Kovačič Art: Competitiveness as a source of development. Working paper, No. 28. Ljubljana : IER, 2005. 25 str.
32. Kovačič Art: Konkurenčnost slovenskega gospodarstva in dolgoročni razvojni dejavniki. Ljubljana : IER, 2005a. 207 str.
33. Kovačič Art: Slabo smo pripravljeni na globalizacijo. Revija Podjetnik, Ljubljana, 2006, str. 38-39.
34. Kranfogel Šlebinger Monika, Ovin Rasto: Gospodarske razmere v tranzicijskih državah vzhodne Evrope. V gospodarskih vrtnicah, Maribor, 25(2002), 1/3, str. 21-48.
35. Krašovec Tone: Deset let gospodarskega razvoja v samostojni Sloveniji. [URL: <http://www.zdruzenje-manager.si/slo/publikacije-raziskave/10-let-razvoja/>], 4.10.2001
36. Lavigne Marie: The Economics of Transition. From Socialist Economy to Market Economy. London : Macmillan press Ltd., 1999. 328 str.
37. Lavrač Vladimir: Slovenija in skupna evropska monetarna politika po vstopu Slovenije v EU in EMU. Ljubljana : IER, 2000. 30 str.
38. Lotrič Natalija: Nezaposlenost v Sloveniji v primerjavi z nekaterimi državami v tranziciji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 47 str.
39. Mencinger Jože: Začasnost samostojnosti? Nova Revija, Ljubljana, 1991, str. 9.
40. Morozov Sebastjan: IMD - V Sloveniji ima vlada negativen vpliv na razvoj gospodarstva. Dnevnik, Ljubljana, 2.6.2006, str. 8.

41. Mrak Mojmir, Rojec Matija, Silva – Jauregur Carlos: Slovenia From Yugoslavia to the European Union. Economic and business review, Washington, 6(2004), 2, str. 181-185.
42. Peternej Mateja: Slow in beautiful? Slovenia's approach to transition. Country focus, Brussels, 2(2005), 10, str. 1-5.
43. Pezdir Rado: Gradualizem – inhibitor tranzicije v Sloveniji. Delovni zvezek. Ljubljana : Inštitut za civilizacijo in kulturo, 2005. 36 str.
44. Piano Brane: "Slovenijo jutri" potrebujemo danes. Delo, Ljubljana, 7.6.2006. 11 str.
45. Piazzolo Daniel: Eastern Europe between Transition and Accession - An Analysis of Reform Requirements. Working Paper No. 991. Kiel : Kiel Institute of World Economics, 2000. 32 str.
46. Piškur Mitja: Ocena potencialnih trgovinskih tokov med EU in pridruženimi članicami s pomočjo uporabe gravitacijskega modela. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 44 str.
47. Poročilo o razvoju. Ljubljana : UMAR, 2002. 24 str.
48. Praprotnik Maja: Privatizacija v državah v tranziciji in brezposelnost kot posledica. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 47 str.
49. Prosen Barbara: Analiza neposrednih tujih investicij v izbranih državah v tranziciji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 45 str.
50. Rojec Matija, Kovač Matej: Strategija spodbujanja NTI v Slovenijo v pogojih notranjega trga EU. Ljubljana : Center za mednarodne odnose, 1999. [URL: <http://www.gov.si/umar/projekti/sgrs/diskusij/rojec1.html>], 17.9.1999
51. Rotija Kmet: Vzroki primanjkljajev na tekočem računu plačilne bilance v obdobju tranzicije. Delovni zvezek 6(1999), 8. Ljubljana : UMAR, 2000. 63 str.
52. Sedanost in prihodnost tranzicije v Sloveniji. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1999. 202 str.
53. Sicherl Pavle and Svetličič Marjan: Slovenian catching up with the developed countries: When and how? Belgrade : European Association for Comparative Economic System Conference, 2004. 23 str.
54. Simončič Janja: Imamo vizijo ali bomo utonili v povprečnosti? Finance, Ljubljana, 29.5.2006, str. 8.
55. Strašek Sebastjan: Gospodarske razmere v EU. Dilema slovenskega prilagajanja Evropski Uniji, Maribor, 1(2000), 23, str. 55-61.
56. Svetličič Marjan, Rojec Matija, Trtnik Andreja: Strategija pospeševanja slovenskih neposrednih investicij v tujino. Izvirni znanstveni članek, Ljubljana, 4(2000), 37, str. 623 – 645.
57. Šušteršič Janez, Rojec Matija, Mrak Mojmir: Slovenia in the New Decade – Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU. Ljubljana : Institute of Macroeconomic Analysis and Development, 2002. 43 str.
58. Tajnikar Estera: CEFTA in EU – analiza trgovinskih tokov. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 48 str.

59. Vendramin Mojca: Ekonomska politika Slovenije po osamosvojitvi. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 44 str.
60. Vidic Ivan: Dan pohval in skrbi. Večer, Ljubljana, 9.5.2006, str. 8.
61. Vidic Ivan: Enotni denar, več priložnosti. Večer, Ljubljana, 18.3.2006a, str. 7.
62. Vidic Ivan: Gradualizem se je izčrpal. Večer, Ljubljana, 1.3.2006b, str. 10.
63. Vilfan Jože: Biti boljši, biti konkurenčen. Revija Podjetnik, Ljubljana, 2006, str. 32-34
64. Vilfan Jože: Kako konkurenčna je Slovenija? Revija Podjetnik, Ljubljana, 2006a, str. 35-37.
65. Zbornik povzetkov člankov : 1946 – 1996. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 642 str.
66. Žargi Štefan: Za Evropo zaostajamo pri konkurenčnosti gospodarstva. Gorenjski glas, Kranj, 30.5.2006, str. 15
67. Žižmond Egon: Slovenija – 3 years of independence. Working papers EDP. Maribor : Institute for economic diagnosis and prognosis, 1994. 27 str.
68. Žižmond Egon: Inflacija in ravni cen v SLO. Maribor: Studio Linea, 1994a. 163 str.

VIRI

1. Basic demographic data and indicators, European countries.
[URL <http://www.stat.si/doc/pub/tr816-2004/P-1/T01-01-02.xls>], 2002.
2. Comprehensive country monitoring report.
[URL: http://europe.eu.int/comm/enlargement/report_2003], 13.10.2004.
3. Balance of payments. Czech republic : Czech national bank.
[URL: http://www.cnb.cz/en/_statistika/pb/bp93-99y-usd.htm], 25.12.1999.
4. Foreign direct investment. Czech republic : Czech national bank.
[URL: http://www.cnb.cz/en/_statistika/pzi98/PIZ4.1.4.2.htm], 25.12. 1999.
5. Economic Analyses
[URL: <http://ec.europa.eu/comm/enlargement/arguments/index.htm>], 17.11.2004.
6. Ekonomski indikatorji mednarodnega okolja. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006, 15 str.
7. Eurostat.
[URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_3307676576&_schema=PORTAL], 20.5. 2006.
8. IMD World competitiveness Yearbook 2005: Sub - factor rankings 2005. Switzerland : IMD, 2005, 52-57 str.
9. Izbor iz ekonomskih ogledal.
[URL: <http://www.sigov.si/zmar/arhiv/izbor/1medokol/mednprim/fdi0696.html>], 1996.
10. Letno ekonomsko ogledalo.
[URL: http://www.sigov.si/zmar/arhiv/letno98/i/15_1leo.html], 1998.
11. Lizbonsko poročilo - Slovenija že prehiteva nekatere stare članice EU. Ljubljana : Dnevnik, 2004. [URL: <http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=81156>], 25.11. 2004

12. Lorber Lučka: The Economic Transition of Slovenia in the Process of Globalization. Maribor : Pedagoška fakulteta, 2000. 34 str.
13. Neposredne naložbe 2004. Ljubljana : Banka Slovenije, 2005. 92 str. [URL: <http://www.bsi.si/iskalnik/ekonomski-odnosi-s-tujino.asp?MapaId=230&Nalozbe=True&Potrdi=True>], 19.12.2005
14. Pomladansko poročilo 1997. Ljubljana : UMAR, 1997.
[URL: <http://www.sigov.si/zmar/public/analiza/spoml97/1maj97.html>], 15.7.1997
15. Southeast Europe Investment Guide 2006. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006, 11 str.
16. Slovenija v številkah.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_05.pdf, 2005], 18.12.2005.
17. Slovenija v številkah.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_04.pdf, 2004], 18.12.2004.
18. Slovenija v številkah.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_03.pdf, 2003], 22.12.2003.
19. Statistični portret Slovenije v EU.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/portret_slo-eu_2005.pdf, 2005], 20.12.2005.
20. Statistični portret Slovenije v EU.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/portret_slo-eu_2004.pdf, 2004], 18.12.2004.
21. Transition Report 2004. London : EBRD, 2004, 204 str.
22. Urad vlade za informiranje:
[URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/971-9/>], 13.5.2006.
23. Urad vlade za informiranje:
[URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/category/8/>], 15.5.2006.
24. Urad vlade za informiranje:
[URL: <http://evropa.gov.si/publikacije/evropopotnica/splet/>], 16.5.2006.
25. V državah pristopnicah delamo več za manj.
[URL: <http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=78906>], 25.11.2004.